Miia Kilpeläinen, Hille Puttonen

Lapsi mediankäyttäjänä

Voittaaks hyvikset aina? -teemailta varhaiskasvatusikäisten lasten vanhemmille

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi AMK

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö

4.4.2016

Metropolia

Tekijät Otsikko Sivumäärä Aika	Miia Kilpeläinen, Hille Puttonen Lapsi mediankäyttäjänä. Voittaaks hyvikset aina? -Teemailta varhaiskasvatusikäisten lasten vanhemmille 45 sivua + 3 liitettä Kevät 2016
Tutkinto	Sosionomi AMK
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosiaaliala
Ohjaajat	Lehtori Kirsi Lautala Lehtori Ulla Saukkonen

Opinnäytetyön lähtökohtana on yhteiskunnallinen muutos sähköisten medioiden käytössä, lasten aikaistunut ja lisääntynyt mediankäyttö, sekä lapsen mediasuhteeseen liittyvät suoja- ja riskitekijät. Vanhempien merkitys lapsen mediataitojen kehittymisessä ja median haittojen ehkäisemisessä on merkittävää. Opinnäytetyön tavoitteena on tarjota vanhemmille tietoa lapsesta mediankäyttäjänä suhteessa varhaiskasvatusikäisen lapsen kehitykseen sekä tietoa siitä, kuinka he voivat tukea lapsen mediataitojen kehittymistä. Teoriaosuudessa käsitellään varhaiskasvatusikäisen lapsen kehitystä lapsen mediataitojen näkökulmasta. Varhaiskasvatusikäisen lapsen kehityksen tuntemus tukee ymmärrystä lapsen mediankäyttötaidoista.

Opinnäytetyössä kehitetään ja toteutetaan varhaiskasvatusikäisten lasten vanhemmille kaksi samansisältöistä teemailtaa aiheena lapsi mediankäyttäjänä. Teemaillat toteutettiin Vantaalla Lintukallion varhaiskasvatusyksikössä ja Nurmijärven Klaukkalan avoimessa varhaiskasvatuksessa. *Voittaaks hyvikset aina?* -teemailtojen toteutus perustui sosiokonstruktiiviseen opppimisnäkemykseen. Teemailtojen rakenne koostui luennon ja keskustelujen vuorottelusta. Teemaillat toteutettiin loka–marraskuussa 2015. Teemailtojen aiheina olivat 1) lapsen mielenkiinnon kohteet mediassa, 2) lapsen kyky erottaa taru ja todellisuus mediassa, 3) lapsen tunteet ja media sekä 4) lapselle kohtuullinen median käyttö. Teemailtojen tarkoituksena oli lisäksi tarjota vanhemmille mahdollisuus keskustella ja jakaa kokemuksia aiheesta toisten vanhempien kanssa.

Teemailtojen onnistumista arvioitiin palautekyselyn avulla. Palautekyselyn perusteella vanhemmat kokivat saaneensa tietoa lapsesta mediankäyttäjänä. Vanhemmat kokivat teemaillan hyväksi tavaksi käsitellä aihetta ja he pitivät mahdollisuudesta keskustella ja jakaa näkökulmia muiden vanhempien kanssa. Havainnot ja palautteet tukivat palautekyselyn tuloksia. Teemailta soveltuu toteutettavaksi myös muihin varhaiskasvatusikäisten lasten toimintaympäristöihin, kuten lastenneuvoloihin. Sisällöltään sitä voisivat hyödyntää vanhempien lisäksi myös esimerkiksi varhaiskasvattajat.

Avainsanat	mediakasvatus, mediataito, teemailta, lasten kehitys

Authors Title Number of Pages Date	Miia Kilpeläinen, Hille Puttonen A Child as a Media User. Theme Evenings for Parents of Early Childhood Education Aged Children 45 pages + 3 appendices Spring 2016
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructors	Kirsi Lautala, Senior Lecturer Ulla Saukkonen, Senior Lecturer

The aim of our thesis was to provide parents with information about the child as a media user in relation to the early childhood development. We also wanted to offer the parents information about how they can support development of their child's media skills. In our thesis we developed and executed two theme evenings with the same content at early childhood education for the parents. The subjects of the theme evenings were 1) children's interest in media, 2) children's ability to separate fact from fiction, 3) children's feelings and media as well as 4) reasonable media usage for children. The theme evenings were based on the socio constructivist learning interpretation. They included both a lecture and a discussion parts.

The feedback questionnaires revealed that the parents felt that they got new knowledge about the child as a media user. The parents found the theme evenings as a good way to deal with the subject, and they also liked the possibility to discuss and share points of view with the other parents. Our observations and the feedback we got also supported the results of the questionnaires. The theme evenings can also be utilized in other environments for early childhood support e.g. at child welfare clinic and at training of early childhood educators to add knowledge of children's media skills.

Keywords	media education, media skills, theme evening, child development

Sisällys

1 Johdanto 1

2 Varhaiskasvatusikäisten mediakasvatus 3

2.1 Medialaitteet ovat osa pienimpienkin elämää 3
2.2 Mediataidot ja mediakielitaito 3
2.3 Mediakasvatus ja mediasuhde 4
2.4 Vanhempien tukeminen varhaiskasvatuksessa 5
2.5 Lintukallion varhaiskasvatusyksikkö ja Klaukkalan avoin varhaiskasvatus 5

3 Varhaiskasvatusikäisen lapsen kehitys ja mediataidot 7

3.1 1–3-vuotias lapsi mediankäyttäjänä 7
3.2 3–6-vuotias lapsi mediankäyttäjänä 8
3.3 Lapsen mielenkiinnon kohteet mediassa ja syyt käyttää mediaa 10
3.4 Lapsen median tulkintatavat 13
3.5 Media ja tunteet 15
3.6 Pelonhallintakeinot ja pelkojen käsittely unissa 16

4 Vanhempi mediakasvattajana 19

4.1 Median monipuolinen käyttö ja käytön riskitekijät 21
4.2 Vanhempien vastuu lapsen mediankäytöstä 21
4.3 Vanhemman oman mediankäytön merkitys 22

5 *Voittaaks hyvikset aina?* -teemailtojen suunnittelu 23

5.1 Teemaan perehtymistä 23
5.2 Teemailtojen menetelmälliset ratkaisut 24
5.3 Teemailtojen kehittäminen ja suunnittelu 26

6 *Voittaaks hyvikset aina?* -teemailtojen toteutus 27

6.1 Mistä lapsi pitää mediassa 28
6.2 Lapsen kyky erottaa taru ja todellisuus mediassa 29
6.3 Lapsen tunteet ja media 30
6.4 Lapsen kohtuullinen mediankäyttö 31

7 Arviointi 33

7.1 Teemailtojen arviointi 33
7.2 Teemojen käsittelyn arviointi 35

7.3 Oman toiminnan ja menetelmällisten ratkaisujen arviointi 37

8 Lopuksi 40

Lähteet 42

Liitteet

Liite 1. Kutsu teemailtaan

Liite 2. Teemailtojen diat

Liite 3. Palautekysely vanhemmille

1 Johdanto

Tutkimuksissa on osoitettu, että pienten lasten median käytön aloitusikä on aikaistunut ja median käyttö yleistynyt, minkä takia mediataitoja tarvitaan aikaisemmin kuin ennen (Suoninen 2014: 72). Lapsen kehitys eri osa-alueilla, erityisesti tunne-elämän ja kognitiivisten taitojen alueilla säätelee mediasisältöjen ymmärrystä (Salokoski – Mustonen 2007: 18, 21). Varhaiskasvatusikäisen lapsen ajattelun kehitys on vielä monilta osin keskeneräistä, mikä aiheuttaa haasteita mediasisältöjen ymmärrykseen. Etenkin toden ja tarun erottaminen on vaikeaa. Tämä voi myös aiheuttaa lapselle mediapelkoja. Toisaalta media voi myös hyödyttää lasta monin tavoin. Se tarjoaa lapselle mahdollisuuden harjoitella tunteiden tunnistamista ja hallintaa sekä tukee kehitystehtävien käsittelyssä (Salokoski – Mustonen 2007: 18–19, 25).

Lapsen mediasuhteen muodostumiseen vaikuttavat monenlaiset tekijät, joista toiset ovat suojaavia ja toiset riskitekijöitä (Salokoski – Mustonen 2007: 30). Pienten lasten mediakasvatuksessa perheiden merkitys on keskeinen (Suoninen 2014: 74; Lauricella – Rideout – Wartella 2015). Lapsen mediataitojen kehittymistä edistävät oleellisesti vanhempien lapselleen tarjoama ohjaus, turva, sekä omat mallit. (Salokoski – Mustonen 2007: 30.) Lapsen selviytymiskeinot ovat vielä puutteelliset ja itsenäinen toiminta on vähäistä. Aikuisten toiminta muokkaa lapsen elinympäristöä, mikä vaikuttaa siihen, kuinka lapsi käyttäytyy ja mikä häntä kiinnostaa. Tämän vuoksi aikuisten olisi tärkeää tietää miten lapsi kehittyy ja miten kehitystä voisi parhaiten edistää. (Nurmi – Ahonen – Lyytinen – Lyytinen – Pulkkinen – Ruoppila 2014: 22.)

Mediataitojen kartuttaminen pitäisi ottaa osaksi muuta kasvatusta, ja vanhempien tietoisuuden lisääminen mediakasvatuksen tarpeellisuudesta on tärkeää. Mediakasvatukseen on saatavilla paljon tietoa ja aineistoa, joita aiheesta kiinnostunut vanhempi voi itse löytää. Kaikille vanhemmille kohdennetulle opastukselle ja tuelle mediakasvatuksen toteuttamiseksi on silti todettu olevan tarvetta. Pienten lasten vanhemmille tulisi tarjota tukea mediakasvatuksen antamiseen, ja mediakasvatuksen kehittäminen tarvitsee monien toimijoiden yhteistyötä (Suoninen 2014: 72,74). Varhaislapsuuden tärkeitä konteksteja ovat koti- ja päivähoitoympäristö (Nurmi ym. 2014: 22). Tämän vuoksi vanhempia tulisi tukea varhaiskasvatuksessa nykyistä paremmin myös mediakasvatustyössä (Suoninen 2014: 72).

Opinnäytetyössämme kehitimme, suunnittelimme ja toteutimme varhaiskasvatusikäisten lasten vanhemmille suunnatun teemaillan, jonka aiheena on lapsi mediankäyttäjänä. Monimuotoinen opinnäytetyömme sisältää teoriaosuuden ja kuvauksen toiminnallisesta osuudesta. Teoria varhaiskasvatusikäisen lapsen kehityksestä auttaa ymmärtämään, millainen lapsi on mediankäyttäjänä. Tästä nousivat myös teemat toiminnalliseen osuuteen. Tavoitteenamme oli tarjota vanhemmille tietoa lasten mediataidoista suhteessa lapsen kehitykseen, ja tietoa siitä, kuinka vanhemmat voivat tukea lastensa mediataitojen kehittymistä. Tavoitteena oli tarjota tietoa siitä, kuinka lapsi erottaa todellisuuden ja tarun, miten lapsi käsittelee tunteita median avulla, millaisia pelkoja media aiheuttaa ja kuinka lapsi käsittelee pelkoja. Lisäksi halusimme lisätä tietoa siitä, miksi ja millaisia mediasisältöjä lapset mieluiten valitsevat, sekä siitä, millaista on pienen lapsen kohtuullinen mediankäyttö. Teemaillassa tarjosimme lisäksi mahdollisuuden jakaa kokemuksia aiheesta muiden vanhempien kanssa.

Toiminnallisessa osuudessa kehitimme ja toteutimme kaksi samansisältöistä teemailtaa varhaiskasvatusikäisten lasten vanhemmille. Teemaillat järjestettiin Vantaalla Lintukallion varhaiskasvatusyksikössä ja Nurmijärvellä Klaukkalan avoimessa varhaiskasvatuksessa. Näemme järjestämämme teemaillat yhtenä tapana tukea vanhempia varhaiskasvatuksessa. Mielestämme teemaillat voivat myös edistää keskustelua ja herättää mielenkiintoa tästä lapsen kehityksen kannalta tärkeästä ja ajankohtaisesta aiheesta.

2 Varhaiskasvatusikäisten mediakasvatus

2.1 Medialaitteet ovat osa pienimpienkin elämää

Median käyttö on lisääntynyt ja monipuolistunut lapsen kasvuympäristössä. Kodin erilaiset medialaitteet tuovat kaikille perheenjäsenille vaikutteita ulkomaailmasta, vaikuttavat ajankäyttöön ja vuorovaikutukseen. (Lahikainen 2015: 16, 32.) Mediabarometri tutkimukset vuosilta 2013 ja 2010 osoittavat mediasisältöjen ja mediankäytön olevan jo pienten lasten elämässä keskeisessä roolissa. Mediabarometri osoittaa, että internetpalveluiden käytön yleistyminen ja internetin käytön aloittamisen aikaistuminen, ovat suurimpia muutoksia 0–8-vuotiaiden lasten mediankäytössä vuodesta 2010 verrattuna vuoteen 2013. (Suoninen 2014: 70–72.) Kuvaohjelmien katselu internetin kautta on myös merkittävästi lisääntynyt (Suoninen 2014: 65). Nykyisin kuvaohjelmien katselu aloitetaan alle 2-vuotiaana ja digitaalisten pelien pelaaminen yleistyy 3–4-vuotiaana. Erityisesti kuvaohjelmien ja digitaalisten pelien kulutus yleistyy 3–6-vuotiailla (Suoninen 2014: 70–71.) Lapset ja vanhemmat ovat median monipuolisia käyttäjiä ja Internet sovelluksineen onkin kaventanut television asemaa kodeissa (Lahikainen 2015: 16). Mediantulkintataidot ovat siis tärkeitä jo alle kouluikäisille lapsille (Suoninen 2014: 72). Kasvattajien ja vanhempien merkitys pienten lasten mediakasvatuksessa on todettu merkittäväksi useissa tutkimuksissa (Suoninen 2014; Lauricella – Rideout – Wartella 2015; Hautaviita 2012). Vanhempien rooli on sitä tärkeämpää, mitä pienemmistä lapsista on kyse (Suoninen 2014: 74).

2.2 Mediataidot ja mediakielitaito

Selviytyäkseen mediamaailmasta lapsi tarvitsee mediavalmiuksia ja -taitoja (Hautaviita 2012: 23). Mediataidot merkitsevät tiedon hankintakykyä mediaa käyttäen, taitoa lukea mediatekstejä sekä mediasisältöjen tulkintaa ja erittelyä. Se on taitoa hallita medialaitteita sekä taitoa ilmaista itseään mediavälinein. Mediataitoihin kuuluvat myös taito valita itselleen sopivia medioita ja sisältöjä sekä analysoida vastaanotettua tietoa ja viihdettä. Se on kykyä olla vuorovaikutuksessa median avulla ja aktiivista toimimista omassa yhteisössä. (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008: 9.)

Mediataitoihin liittyviä käsitteitä on paljon ja ne ovat toisilleen hyvin läheisiä. Suonisen (2004) kehittämä mediakielitaito-käsite on kuvaus niistä taidoista ja käytänteistä, jotka

ohjaavat sitä, kuinka henkilö omassa elämässään käyttää medioita sekä tulkitsee mediasisältöjä (Suoninen 2004: 26). Mediakielitaito ei kerro pelkästään henkilön kyvyistä käyttää mediaa vaan myös hänen tavastaan käyttää sitä (Suoninen 2004: 31). Mediakielitaito -käsite sisältää kyvyn käyttää medioita järkevällä tavalla, ymmärtää medioiden kieltä sekä tarkastella kriittisesti medioiden sisältöjä (Suoninen 2004: 26; Merilampi 2014: 143). Toisin sanoen mediakielitaidon osa-alueet voidaan jakaa henkilön mediavalintoihin vaikuttaviin, mediasisältöjen tulkinnan kykyyn tai tapaan vaikuttaviin sekä henkilökohtaisen mielipiteen muodostamisen tapaan vaikuttaviin taitoihin (Suoninen 2004: 32). Mediakielitaitoon sisältyvät myös tekniset valmiudet medioiden käytössä, medioiden koodien ja rakenteiden tulkintakyky, median tuotantorakenteiden tuntemus sekä kyky suhtautua kriittisesti mediasisältöihin (Suoninen 2004: 31). Mediakielitaito on hyvä käsite tarkasteltaessa lasten taitoja mediaan liittyen (Suoninen 2004: 26). Tässä opinnäytetyössä käsittelemme lapsen mediavalintoja ja olemassa olevia taitoja median suhteen, jolloin mediakielitaito on niitä hyvin kuvaava käsite.

2.3 Mediakasvatus ja mediasuhde

Mediakasvatus on kasvatusta, opetusta, ohjausta, sisällöntuottamista ja toimintaa, jota toteutetaan tietoisesti, tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti ja jolla edistetään ja vahvistetaan niitä valmiuksia ja taitoja, joita tarvitaan mediakulttuurissa elämiseen (Grönholm 2014: 9). Mediakasvatuksella pyritään tietoisesti vaikuttamaan yksilön mediataitoihin ja mediankäyttöön (Niinistö – Rauhala – Henriksson – Pentikäinen 2006: 8). Mediakasvatuksen tulisi kannustaa yksilöllisiin tulkintoihin ja näkökulmien jakamiseen muiden käyttäjien kanssa. Mediakasvatus tuottaa mediataitoja, jotka toimivat median riskivaikutusten suojana. Mediakasvatuksen on tärkeä olla läsnä kodeissa ja opetussisällöissä. Mediataitoja opitaan lisäksi elämänkokemusten myötä. (Mustonen 2001: 33.) Mediataidot ovat nykyään tärkeä osa kansalaistaitoja. Ohjaus ja opetus mediasta ja median avulla on mediakasvatusta ja se valtauttaa lapset ja nuoret oman elämänsä keskeisen osa-alueen, median hallintaan. Mediakasvatus tukee oman mediasuhteen kehittymistä sekä eettisyyttä. Mediasuhde tarkoittaa jatkuvaa prosessia, jossa mediasisältöjä tulkitaan ja tehdään merkityksellisiksi yhä uudelleen. Se on tapa, jolla yksilö havainnoi mediasisältöjä ja -kulttuuria. Mediakasvattajan oma mediasuhde toimii keskeisenä lähtökohtana mediakasvatustyölle. (Grönholm 2014: 9.)

2.4 Vanhempien tukeminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatus muodostuu lapsen suunnitelmallisesta ja tavoitteellisesta hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta, joka painottaa pedagogiikkaa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 11). Varhaiskasvatus on pienten lasten vanhempien kohtaamiseen luonnollinen ympäristö. Varhaiskasvatussuunnitelmat sekä lastensuojelu- ja varhaiskasvatuslaki edellyttävät, että vanhempia tuetaan lasten kasvatustyössä (Lastensuojelulaki 417/2007 § 3a; Varhaiskasvatuslaki 36/1973 § 2a; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 11). Varhaiskasvatuksen keskeinen tavoite on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista sekä tukea vanhempaa kasvatustyössä. Yhteinen kasvatustehtävä perustuu kasvattajien ja perheiden tekemään yhteistyöhön. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 11; Varhaiskasvatuslaki 36/1973 § 2a.) Yhtenä kasvatuskumppanuuden tavoitteena varhaiskasvatuksessa on edistää vanhempien keskinäisen yhteistyön muotoja ja tapoja. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 31). Tukiverkostot ovat perheille tärkeitä ja tarpeellisia, vaikka mitään erityistä huolta heillä ei olisikaan (Vilén – Vihunen – Vartiainen – Sivén – Neuvonen – Kurvinen 2013: 121). Ajattelimme vanhemmille järjestettyjen teemailtojen voivan toimia myös vanhempien välisen yhteistyön tukena.

Lapsen kehityksen tukemisen kannalta on tärkeää, että työntekijä ymmärtää vanhemmuuteen liittyviä haasteita. Jokainen perhe on yksilöllinen ja arvostaa erilaisia asioita. Näiden seikkojen ymmärrys on kumppanuuden edellytys. Kasvattajalla on mahdollisuus syventää suhdettaan vanhempiin tutustumalla heidän kasvatuskäsityksiinsä. (Vilén ym. 2013: 111.) Uskomme, että teemailtojen avulla voidaan nostaa keskusteluun mediakasvatukseen liittyviä asioita ja kasvatuskäytäntöjä niin iltojen aikana kuin niiden jälkeen kasvattajien ja vanhempien kesken.

2.5 Lintukallion varhaiskasvatusyksikkö ja Klaukkalan avoin varhaiskasvatus

Teemaillat toteutettiin Vantaalla Lintukallion varhaiskasvatusyksikössä ja Klaukkalan avoimessa varhaiskasvatuksessa. Lintukallion varhaiskasvatusyksikkö sijaitsee Länsi-Vantaalla Martinlaaksossa. Lintukallion varhaiskasvatusyksikköön kuuluu kaksi rinnakkain sijaitsevaa päiväkotia, Lintukallion ja Kivimäen päiväkoti sekä lisäksi Kivimäen koululla toimiva esiopetusryhmä. Lintukallion varhaiskasvatusyksikössä on yhteensä yhdeksän lapsiryhmää 0–6-vuotiaille lapsille. Yksikössä on yhteensä noin 150 lasta ja henkilökuntaa noin 30. (Lintukallion toimintayksikön varhaiskasvatussuunnitelma 2014.) Avointa

varhaiskasvatustoimintaa Klaukkalassa järjestetään Klaukkalan avoimessa päiväkodissa, Vaskomäentien kerhossa, Viirintien kerhossa sekä Kuusitien kerhossa. Klaukkalan avoimessa varhaiskasvatuksessa lasten kerhoryhmiä toimii yhteensä 10. (Avoin varhaiskasvatus n.d.) Henkilökuntaa on yhteensä 7 henkilöä ja lapsia kerhoryhmissä on noin 100. Lisäksi asiakaskuntaan kuuluvat Klaukkalan avoimessa päiväkodissa kävijät, jotka eivät osallistu kerhotoimintaan.

Vantaan varhaiskasvatuksessa kehitetään tieto- ja viestintäteknologian käyttöä. Kehittämisen tavoitteena on teknologian hyödyntäminen kasvatus- ja opetuskäytössä. Vantaan varhaiskasvatussuunnitelmassa määritellään mediakasvatuksen keskeiseksi tavoitteeksi varhaiskasvatuksessa harjoitella ja vahvistaa lapsen medianlukutaitoa ja tarjota lapselle valmius kasvaa mediataitoiseksi kansalaiseksi. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2012: 12.) Myös Nurmijärvellä mediakasvatus on valittu vuosien 2013–2016 varhaiskasvatuksen painopistealueeksi, mutta se näkyy tällä hetkellä lähinnä esiopetuksessa (Nurmijärven varhaiskasvatuksen painopistealueet 2013). Nurmijärven varhaiskasvatussuunnitelmassa ei ole mainintaa mediakasvatuksesta (Nurmijärven varhaiskasvatussuunnitelma 2010).

3 Varhaiskasvatusikäisen lapsen kehitys ja mediataidot

Lasten perustaidot vahvistuvat varhaisvuosien aikana. Lapsuuden ydin koostuu uteliaisuudesta, kokeilemisesta, tutkimisesta ja taitojen vahvistumisesta. Lapsuusvuodet ovat kokonaisvaltaisen ajattelun, ymmärryksen ja kriittisyyden perustan rakennusaikaa. (Sajaniemi – Suhonen – Nislin – Mäkelä 2015: 152.) Media on olennainen osa lapsuutta. Lasten identiteetin ja maailmankuvan rakentumiseen vaikuttavat mediaympäristö ja -kulttuuri, kuten esimerkiksi medialähtöiset leikit, mediasisällöt ja -tarinat. Median lukeminen, kuuntelu, katselu, kirjoittaminen, kuvaaminen, äänittäminen ja pelaaminen tuottavat kokemuksia, merkityksiä ja sosiaalista toimintaa. Media rikastuttaa lasten leikkiä, sen parissa koetaan oppimisen kokemuksia ja elämyksiä. Median äärellä käsitellään tunteita, kuten iloa, jännitystä, surua ja pelkoa. (Hyvä medialukutaito 2013: 18.) Lapsi kasvaa, kehittyy ja oppii varhaislapsuudessa nopeasti. Lapsen taidot kehittyvät usein tietyssä järjestyksessä. (Nurmi ym. 2014: 23.) Jokaisessa ikävaiheessa on omat kehitystehtävät sekä haasteet suhteessa mediankäyttöön (Salokoski – Mustonen 2007: 18). Lapsen kehityksen tunteminen auttaa aikuista tunnistamaan mitä lapsi tarvitsee ja antaa mahdollisuuden tukea lapsen kehitystä (Nurmi ym. 2014: 23).

3.1 1–3-vuotias lapsi mediankäyttäjänä

Pikkulapsen psyykkinen tasapaino perustuu kiintymiseen ja turvallisuuteen, mutta vastapainona uteliaisuus vetää häntä tutkimaan ympäristöä. Lapselle on vielä tärkeää vanhemman tuki ja turva. Pieni lapsi tutustuu ympäristöönsä aktiivisesti aistiensa avulla. Hän ihmettelee ja etsii erilaisia virikkeitä. (Ojanen – Ritmala – Sivén – Vihunen – Vilén 2013: 137, 155.) Pienten lasten kohdalla tärkeäksi nousee aitojen kokemusten merkittävyys. Ilmiöistä on tärkeä tuntea ja saada todellinen kokemus, jotta syntyy kokonaiskuva ilmiöstä eikä vain sen mediaalinen versio, kuten esimerkiksi kuva puusta eikä aitoa kokemusta metsästä. (Merilampi 2014: 23.) Mediataitojen kehittymisen kannalta symbolifunktion ymmärrys on merkittävää (Hietala – Pentikäinen 2007: 61). Se on välttämätöntä mediaa käyttäessä, jotta ymmärtää mediasisällön olevan vain esitys jostakin asiasta, ideasta tai ajatuksesta. Lapsi oppii pian, että oikeaa palloa voi heittää mutta pallon kuvaa ei. (Suoninen 2004: 113.) Lapsen ajattelun kypsymisen myötä kehittyy vähitellen kyky ymmärtää kuvan ja sen esityskohteen välisiä eroavaisuuksia ja yhteyksiä. (Hietala – Pentikäinen 2007: 61.)

0–3-vuotiailla lapsilla on vielä hatara käsitys reaalimaailman ja median suhteesta (Salokoski - Mustonen 2007: 25). Kolmevuotiaiden ajattelu ja sanavarasto kehittyvät nopeasti, mutta ymmärrys on vielä konkreettista (Mustonen 2006: 16). Pienen lapsen käsityksen mukaan kaikki kuvat esittävät jotakin todellista, mikä on oikeasti olemassa. Hän ei voi käsittää, että joku olisi voinut keksiä tai kuvitella jonkin asian, jota ei ole oikeasti olemassa, koska hänen oma mielikuvituksensa ei ole vielä tarpeeksi kehittynyt. (Suoninen 2004: 169.) Pienet lapset etsivät ympäristöstä tuttuja, rutiininomaisia tapahtumia, koska ne auttavat lasta jäsentämään maailmaa ja lisäävät ennustettavuutta (Nurmi ym. 2014: 58). Myös kuvien tulisi liittyä pienen lapsen omaan elämään, tuttuihin, konkreettisiin asioihin ja esineisiin, jotta ne olisivat hänelle merkityksellisiä ja kiinnostaisivat häntä. (Suoninen 2004: 169.)

0–3-vuotiaita lapsia kiinnostaa kuvamedia ja siinä etenkin lapsi- ja eläinaiheet (Salokoski – Mustonen 2007: 26; Mustonen 2006: 17). Mediankäyttö aloitetaan kuuntelemalla ääneen luettuja kirjoja ja musiikkia. Pikkulapset myös selailevat kirjoja itsenäisesti. Internetinkäyttö aloitetaan kuvaohjelmien katselulla. (Suoninen 2014: 57–58.) Alle kolmevuotiaat lapset pitävät kielellisestä leikittelystä, loruista, musiikista kuvakirjoista, lastenohjelmista ja piirretyistä (Mustonen 2006: 17). Lapsi laajentaa kokemuksiaan ympäristöstä omien tutkimusten avulla ja toisten toimintaa seuraamalla. Hän alkaa käyttää esineitä niiden käyttötarkoituksen mukaan ja matkii mielellään aikuisen tekemiä työtehtäviä. (Ojanen ym. 2013: 202.) Tämän ikäinen lapsi muistaa yksinkertaisia tarinoita (Salokoski – Mustonen 2007: 26; Mustonen 2006: 17). Tarinoiden juonta lapsen voi olla vaikea hahmottaa kokonaisuutena ja hän näkee tarinat erillisinä tapahtumina ja tilanteina (Mustonen 2006: 17). Puhumaan opittuaan lapsi oppii kertomaan ajatuksistaan, toiveistaan ja tuntemuksistaan. Lapsi voi kielen avulla kysyä ja saada tietoa, joka auttaa häntä jäsentämään ympäröivää maailmaa. Kielellä on tärkeä merkitys vuorovaikutuksen, ajatusten, mielikuvituksen ja tunteiden välineenä. (Kronqvist – Pulkkinen 2007: 89.)

3.2 3–6-vuotias lapsi mediankäyttäjänä

Mielikuvitus tuo leikki-ikäiselle lapselle uusia ulottuvuuksia leikkiin ja arjen touhuihin (Nurmiranta – Leppämäki – Horppu 2009: 35). Kolmen vuoden iässä lapsella on halu tehdä asioita, joita on ehkä mahdoton toteuttaa todellisuudessa. Roolileikit nousevat merkittäviksi ja ne kehittyvät monipuolisemmiksi. Lapselle on merkittävää ihmiset, osaaminen ja aikaansaaminen, eikä merkityksellistä ole enää vain esineiden tutkiminen. Ku-

vitteellinen tilanne leikin kautta mahdollistaa lapsen toiminnan. Yhteisleikeissä lasten välinen vuorovaikutus nousee etualalle ja leikkien mielikuvat jaetaan leikkivien lasten kanssa. (Helenius – Lummelahti 2013: 87–88.) 3–5-vuotiaiden lasten kehittyvissä mediataidoissa ajankohtainen asia on sadun ja toden erottaminen. Lasta kiinnostavat kuvamedia, kirjat, sadut ja pelit. (Salokoski – Mustonen 2007: 26–27.) Faktan ja fiktion erottamisen taito on tärkeää mediakasvatuksessa. Se on tärkeää myös kriittisen ajattelun ja mielikuvituksen kehityksessä. (Okkonen 2007: 67.) Lapsen todellisuudentaju ei ole vielä täysin kehittynyt viiden vuoden ikään mennessä. Se vaikeuttaa faktan ja fiktion erottamista esim. median ja todellisen elämän välillä. (Salokoski – Mustonen 2007: 19.)

3–5-vuotiaan lapsen ajattelu on vielä mustavalkoista (Salokoski – Mustonen 2007: 20). Lapset ovat kiinnostuneita erilaisista vastakkainasetteluista kuten hyvä-paha. (Korhonen 2008: 27.) Sukupuoli-identiteetin kehittyminen alkaa 3–5-vuoden iässä. Toiset lapset tarvitsevat sukupuoli-identiteetin harjoitteluun äärimmäisiä kaavamalleja. (Salokoski – Mustonen 2007:19.) Lapsi haluaa olla sankari tai prinsessa. Leikki kumpuaa lapsen kokemuksista. (Helenius – Lummelahti 2013: 87–88.) Mediasisällöt vastaavat usein tähän ajatteluun tarjoamalla selkeitä stereotyyppisiä sukupuolihahmoja ja “hyvis ja pahis” -hahmoja. Oikean ja väärän hahmottamiseen vaikuttaa moraalinen kehitysvaihe ja kasvatus. Alle kouluikäiset ovat esimoraalisessa vaiheessa, jolloin lapsi ei osaa vielä kyseenalaistaa median esikuvien toimintaa, asenteita ja arvoja, vaan hän omaksuu ne sellaisenaan. (Salokoski – Mustonen 2007: 20.) Lapsi ei vielä ymmärrä asioita toisen ihmisen näkökulmasta ja hän kokee itse olevansa kaiken keskipiste. Lapsi suhteuttaa ajatuksensa ja mielikuvansa omiin kokemuksiinsa. (Nurmiranta ym. 2009: 35.) Kognitiivinen kehitys säätelee paljon median ymmärrystä. Erityisesti pysyvyyden ja säilyvyyden käsitteiden ymmärtäminen on tärkeää. Pysyvyyden käsite merkitsee, että esimerkiksi esine on olemassa, vaikka se ei näy. (Salokoski – Mustonen 2007: 21.) Pysyvyyden käsite opitaan varhain, sillä jo seitsemän–kahdeksan kuukauden ikäiset lapset pyrkivät etsimään piilotettua esinettä (Nurmi ym. 2014: 28). Säilyvyyden käsite merkitsee ymmärrystä, etteivät olion tai ilmiön tietyt ominaisuudet muutu tilanteen muuttuessa. Säilyvyyden käsitteen ymmärrys kehittyy vasta 5-vuotiaasta lähtien. Säilyvyyden käsitteen ymmärrys lisää varmuutta havaintoihin ja vähentää ahdistusta. Tämä auttaa myös osaltaan ymmärtämään toden ja mahdottoman eroja. (Salokoski – Mustonen 2007: 21.)

Asioita kuvataan myös symbolein kuten kielen avulla. Osa symboleista on täysin sopimuksenvaraisia ja niiden merkitys täytyy vain oppia. Oppimiseen vaaditaan parempaa

muistia ja assosiaatiokykyä sekä kypsyysastetta. Assosiaatiokyky tarkoittaa eri yhteyksissä opittujen asioiden yhdistelemistä ja se näkyy esimerkiksi siinä, miten henkilö osaa käyttää aiemmin oppimiaan taitoja joutuessaan uuteen tilanteeseen. Assosiaatiokykyä tarvitaan myös havaintojen aukkojen täyttämiseen aikaisemmalla tiedolla. Lapsilla voi tämän takia olla vaikeuksia ymmärtää joidenkin tarinoiden sisältöjä. Näihin kuuluvat esimerkiksi syy-seuraussuhteiden sekä tekojen motiivien ymmärtäminen. (Suoninen 2004: 113–117.) Syy-seuraussuhteiden ymmärryksen kehittyminen auttaa taas juonikokonaisuuksien ymmärtämisessä (Mustonen 2006: 18).

5–6-vuotiaiden kognitiivinen kehitys ei ole vielä sillä tasolla, että he osaisivat käsitellä ja kuvailla abstrakteja ilmiöitä. Konkreettisia tapahtumia ja tilanteita he osaavat kertoa, kuten kokemuksia tunnetiloista ja siitä mitä he tekevät esimerkiksi pelottavassa tilanteessa. (Korhonen 2008: 74.) Noin viisivuotiaana lapsi siirtyy tasolle, jolloin hän pystyy kehittyneempään kuvitteluun. Tämän ikäinen osaa kuvitella asioita, joita ei pysty näkemään. Mielikuvitus kohtaa kognitiiviset taidot, jolloin pelotkin muuttuvat realistisemmiksi. Tyypillistä on, että tämän ikäiset pohtivat, voivatko median tapahtumat tapahtua ”oikeesti”. Lapsi saattaa pelätä, että joku tekee pahaa hänelle itselleen tai läheiselle. Lapsen kykyyn ymmärtää median sisältöjä vaikuttaa kielellinen kehitys. Esikoululainen pystyy jo vastaanottamaan pitkiä sanallisia tarinoita, mikä kasvattaa mielenkiintoa sekä pelkoja myös uutisia ja aikuisten sarjoja kohtaan. Vanhemmat lapset alkavat kiinnittää huomiota myös esimerkiksi hahmojen eleisiin, ilmeisiin ja motiiveihin. Pelottavaa onkin se, joka tekee jotain pelottavaa tai haluaa pahaa, eikä niinkään ulkomuodoltaan pelottava asia tai hahmo. (Salokoski 2007: 77–78.)

3.3 Lapsen mielenkiinnon kohteet mediassa ja syyt käyttää mediaa

Lasten syyt mediankäytölle liittyvät yleisimmin tunnetilojen etsintään tai viihteeseen. Mediaa käytetään, koska sen sisältö on lapsista hyvää, jännää, kivaa tai hauskaa. (Suoninen 2004: 59.) Osa mediankäyttösyistä on tiedostamattomia, mutta ne saattavat silti palvella henkilön psykologisia ja sosiaalisia tarpeita (Suoninen 2004: 62). Lasten kokemien televisiosisältöjen vetovoima perustuu mielikuvitustarinoiden tuomaan mahdollisuuteen käsitellä omia kokemuksia ja käsityksiä ulkomaailmasta. Television avulla lapsi voi laajentaa kasvuympäristöään ja käsitellä lapsuuden kehitystehtäviä. Television avulla lapselle tarjoutuu mahdollisuus osallistua sellaiseen, joka tosielämässä olisi mahdotonta. (Valkonen 2012: 283–284.) Yksi mediankäyttösyy on käyttää sitä, koska se kuuluu ar-

kirituaaleihin ja rutiineihin. Pikkulapsilla tämä voisi olla esimerkiksi aamuiset lastenohjelmat, joiden avulla lapsi voidaan paremmin houkutella nousemaan ylös. (Suoninen 2004: 78–79.)

Medioita käytetään myös, jos ei ole muuta tekemistä tai halutaan eristäytyä tai uppoutua mielikuvitusmaailmaan. (Suoninen 2004: 59.) Mediankäyttö voi olla hyvin epäsosiaalista ja osoittaa ympäristölle, että henkilö haluaa olla rauhassa. Mediaa käytetään myös sosiaalisiin tarkoituksiin esimerkiksi yhteiseen ajanviettoon muiden kanssa. (Suoninen 2004: 60–61, 86.) Lapset ja nuoret, etenkin pojat käyttävät paljon tietokoneita ja elektronisia pelejä yhdessä ystäviensä kanssa (Suoninen 2004: 91). Vuoden 2013 Lasten mediabarometrin mukaan pelaaminen on yleistynyt ja sen aloitusikä on aikaistunut. Pojat pelaavat yhä tyttöjä useammin, mutta näiden välinen ero on kaventunut verrattuna vuoteen 2010. (Suoninen 2014: 41.)

Mediaa käytetään myös parasosiaalisuuden eli mediahahmoihin ystävystymisen takia. (Suoninen 2004: 60–61, 86.) Kun katsoja on oppinut tuntemaan hahmon ja hän on mielikuvituksessaan vuorovaikutuksessa hahmon kanssa, puhutaan parasosiaalisesta vuorovaikutuksesta mediahahmon kanssa (Mustonen 2001: 125). Lasten parasosiaaliset suhteet muodostuvat usein henkilöhahmoihin, jotka ovat samaa sukupuolta ja samanikäisiä sekä jollain tavalla samanlaisia tai sitten hieman vanhempia kuin he itse (Suoninen 2004: 73). Pienen lapsen parasosiaalisissa suhteissa lapsi ei välttämättä ymmärrä, että hahmo on fiktiivinen. Parasosiaalisuudessa voidaan myös samastua tiettyyn tarinaan, elää ikään kuin mediahahmojen keskellä, eikä välttämättä samastuta yksittäiseen hahmoon (Suoninen 2004: 69–71).

Ympäristön ja kulttuurin muutokset tulevat näkyviin myös lasten leikeissä. Tällainen muutos nykyään on digimaailmojen iso rooli lasten ajankäytössä. (Nurmi ym. 2014:70.) Median käyttöön sosiaalisiin tarkoituksiin sisältyy median käyttö yleissivistyksen osana eli mediaa täytyy käyttää, jotta voi osallistua mediasisältöjä koskeviin leikkeihin tai keskusteluihin (Suoninen 2004: 60–61). Mediatarinat tuovat ideoita leikkeihin ja tempaavat mukanaan mielikuvitusmaailmaan (Mustonen 2006: 18). Jotkut mediasisällöt ovat sellaisia että ne on pakko tietää ja jotkut taas olisi mukava tietää. Joihinkin medioihin tai mediasisältöihin liittyy statusarvoa, jolloin niiden käyttö ei ole itsestään selvää tietyn ikäisten lasten keskuudessa. Nämä sisällöt voivat olla esimerkiksi vanhempien mielestä jollain tavalla epäsopivia, joten he rajoittavat niiden käyttöä lapsiltaan. Jos lapsi onnistuu täl-

laista mediaa tai mediasisältöä käyttämään, voidaan se nähdä lasten keskuudessa ihailtavana. (Suoninen 2004: 99.) Lasten syy haluta tai nähdä tällainen mediatuote tai mediasisältö voi olla lapselle hyvin tärkeää siitä saatavan statuksen tai hyväksynnän vuoksi (Suoninen 2004: 100). Lapset valikoivat mediasta aineksia leikkeihin ja ne näkyvät leikkien sisällöissä kuvastaen heidän kiinnostuksen kohteitaan ja ilmiöitä. Lapset saattavat poimia mediasta leikkiin vain nimen tai aiheita, joskus taas leikitään elokuvaa, peliä tai televisiosarjaa. Leikkiin saatetaan myös yhdistellä eri medioista aiheita ja hahmoja. (Karimäki 2007: 41.) Televisio-ohjelmat luovat lapsille yhteistä maailmaa, joista keskustellaan kavereiden kanssa ja ne toimivat leikkien materiaalina (Karimäki 2007: 45). Lapset kokevat yhteenkuuluvuutta kavereiden kanssa käyttäessään leikkiessään tarinoista tutuksi tulleita aiheita (Korhonen 2008: 27).

Lapset pitävät ohjelmien sarjamaisuudesta, siitä että sarjan eri jaksoissa esiintyvät samat hahmot ja tarinoiden perusjuoni on samanlainen jaksosta toiseen. Se helpottaa ymmärtämään henkilöhahmojen käyttäytymistä ja tarinoiden juonta, koska niistä on saatu jo kokemusta aikaisempien jaksojen myötä. Myös parasosiaalisten suhteiden solmiminen sarjan hahmoihin lisää halua palata saman sarjan pariin. (Suoninen 2004: 149.) Kun sarjan jaksoissa on aina samankaltainen perusjuoni, metatarina se auttaa jännityksen hallinnassa, sillä lapsi on oppinut, että sankarille käy aina lopulta hyvin. Metatarinan tuntemus tietyn medialajityypin kohdalla auttaa myös myöhemmissä mediavalinnoissa, sillä saman medialajityypin metatarinat ovat samankaltaisia (Suoninen 2004: 150–152).

Huumori on tärkeä osa viihteeksi koetussa mediasisällössä. Huumorin mediassa pitää olla sitä liioittelevampaa, mitä nuorempi henkilö sitä käyttää. Pelleily vetoaa pienimpiin mediankäyttäjiin eniten, sillä lapsi voi kokea ylemmyydentunnetta “tyhmää” roolihahmoa kohtaan. Tämä voi olla esimerkiksi lapsen mahdottomaksi tietämien asioiden yrittämistä tai epäonnistumista hyvin yksinkertaisissa tehtävissä, jotka lapsikin osaisi tehdä. (Suoninen 2004: 164–165.) Riemastusta herättävät yllättävät asiat kuten jonkun löytyminen piilosta, kommellukset ja kaatumiset (Mustonen 2006: 17). Mediassa käytetään huumorin luomiseen yllätystä ja epäsuhtaa. Myös yllättävä liike tai tapaus toimii huumorin esiasteena. (Mustonen 2001: 111.) Lasten kulttuurissa myös farssin asetelma viehättää lapsia. Siinä on kyse vähintään kahden hahmon välisestä kilpailu- tai ristiriitatilanteesta, jossa pienempi ja voimattomampi voittaakin suuremman ja vahvemman. Piirrosfilmeissä tämä on hyvin yleinen asetelma. Asetelma on lapsesta lohduttava, sillä hän tietää, ettei sama toteudu reaalimaailmassa. (Suoninen 2004: 165.) Lapsiperheiden yhteisiä kiinnostuksen kohteita ovat erilaiset huumoriohjelmat (Valkonen 2012: 154). Vetovoimaisuus

voi perustua myös perheen yhdessäololle ja muun perheen huvittuneisuudelle (Valkonen 2012: 192).

Mediakulttuurimme sisältää paljon kuvia ja ääntä. Keskeinen osa lasten arkipäivää on audiovisuaalinen media. Lapsilla on paljon kokemuksia tv-ohjelmien, pelien ja elokuvien audiovisuaalisista tarinoista jo ennen kuin hän oppii lukemaan. (Hietala – Pentikäinen 2007: 57.) Lapset ja nuoret odottavat ohjelmilta aitoa audiovisuaalisuutta. Heille ei riitä pelkkä kuvan ja äänen yhdistäminen, joka saattaa riittää aiemmille sukupolville. Lasten odotuksien mukaiseen audiovisuaalisuuteen kuuluvat dialogi, liikkuva kuva, musiikki, äänitehosteet sekä visuaaliset tehosteet kaikki yhdessä. (Suoninen 2004: 120.) Näissä ohjelmissa tarina etenee kuvan, musiikin, ääni- ja kuvatehosteiden sekä trikkien avulla vähintään yhtä paljon kuin dialogin tai puheen avulla (Suoninen 2004: 128). Audiovisuaalisuus ja fantasiamaailma tarjoaa lapselle mahdollisuuden kohota arkiajattelun yläpuolelle satujen maailman tavoin (Merilampi 2014: 82–83). Äänet ja kuvat toimivat yhdessä tehostaen ja rikastuttaen mediaesitysten vaikuttavuutta. Lapsen elämässä audiovisuaalisuudella on merkittävä rooli ja tämän vuoksi sen tulkinta- ja tuottamistaitoja pitäisi kehittää jo lapsena. (Hietala – Pentikäinen 2007: 57.) Lapsi jaksaa keskittyä pysäytetyn kuvan ja kerronnan yhdistäviin lastenohjelmiin vain, jos sen sisältö on lapselle ennestään tuttua, kuten Mauri Kunnaksen kirjoihin perustuvat ohjelmat (Suoninen 2004: 127).

3.4 Lapsen median tulkintatavat

Lapsilla on erilainen tapa tulkita mediasisältöjä kuin aikuisilla, koska he eivät vielä pysty irtautumaan omasta näkökulmastaan Myös eri-ikäisten lasten mediasisältöjen tulkintataidot ovat erilaiset. Siihen vaikuttavat esimerkiksi kielellinen kehitys sekä toden ja tarun erottamisen kyky. Pienimpien lasten taidot vastaanottaa pitkiä sanallisia viestejä on vielä puutteellista. Tulkintataidot vaikuttavat myös siihen, millaiset mediasisällöt aiheuttavat pelkoja lapsessa. (Salokoski 2007: 77.) Lapsi saattaa uskoa, että hänen ajatuksensa, unensa ja pelkonsa voivat toteutua. Lapsi voi myös kuvitella esineiden olevan eläviä. (Nurmiranta ym. 2009: 35.)

Televisiotarinan uskottavuuteen vaikuttaa keskeisesti se, että ovatko television tapahtumat mahdollisia ja todennäköisiä tapahtumia tai voiko tapahtumat tarinassa tapahtua itselle tai läheisille (Valkonen 2012: 251). Mediasisällön täytyy olla riittävän todentuntuista, jotta eläytyminen olisi mahdollista, sisältö tuntuisi kiinnostavalta ja se voisi antaa positiivisia jännityksen kokemuksia (Suoninen 2004: 180). Lapsi eläytyy ja samastuu television

tapahtumiin. Hän myötäelää tapahtumia, joita hän näkee ja kuulee (Valkonen 2012: 277). Toisaalta fiktiivisistä tapahtumista pitäisi pystyä etääntymään ja muistaa niiden olevan vain kuvitteellisia. Mediakielitaitoinen henkilö voi etäännyttää itsensä media-aineistosta esimerkiksi muistuttamalla itseään sen fiktiivisyydestä, ajattelemalla välillä muuta tai laittamalla aineiston syrjään. (Suoninen 2004: 181.) Lapsi vuorottelee eläytymistä ja etääntymistä hänen käytettävissään olevilla keinoilla (Valkonen 2012: 277). Etääntymisen ja eläytymisen vuorottelussa tarinan juoni, hahmot ja toteutus ovat tarpeeksi todentuntuisia, jotta katsoja voi uppoutua tarinan maailmaan hetkellisesti. Katsoja voi välillä eläytyä juoneen ja välillä ottaa niihin etäisyyttä. Liian todentuntuisesta tarinasta irtaantuminen ei onnistu. (Kallio 2015: 231–232.) Pienillä lapsilla ei ole ongelmia media-aineistoihin eläytymisessä, sillä jos aineisto ei kiinnosta, he eivät käytä sitä. Lapsille voi olla vaikeaa etäännyttää itsensä media-aineistoista. He eivät välttämättä erota lainkaan sitä, että aineisto on fiktiivinen tai he voivat unohtaa asian koska ovat niin uppoutuneita siihen. Näin lapsi voi jäädä jumiin mediamaailmaan ja jännittävät tapahtumat muuttuvatkin pelottaviksi. (Suoninen 2004: 182.)

Lasten ja nuorten mielestä huvittavat asiat ovat sellaisia, joita voi tehdä mediassa, mutta ei reaalimaailmassa. Nämä asiat voivat olla sellaisia, jotka ovat mahdottomia (logiikan vastaisia) tai kiellettyjä (etiikan vastaisia) reaalimaailman puolella. (Suoninen 2004: 168.) Mediatodellisuudessa voivat olla sallittuja ja eettisesti suotavia sellaisetkin asiat, jotka eivät ole sitä reaalimaailmassa (Suoninen 2004: 178). Mediamaailman logiikan ja etiikan tuntemus on osa mediakielitaitoa (Merilampi 2014: 143). Lasten mediatulkintojen kannalta tämä on pienten lasten kannalta ehkä kaikkein keskeisin mediakielitaidon osa-alue (Suoninen 2004: 168).

Mediasisältöjen ymmärtäminen taruksi vaihtelee eri mediatyyppien kohdalla. Elektronisten pelien ymmärtäminen fiktiivisinä on lapsille kohtalaisen helppoa (Salokoski 2007: 77–78). Ymmärtämistä helpottaa se, että lapsi itse ohjailee hahmon liikkeitä. Toisaalta lapset yleistävät kaiken tietokoneella esitetyn olevan tehtyä tai keksittyä ja uskovat että tietokoneella voi tehdä lähes mitä tahansa. Kuvaohjelmien suhteen reaalitodellisuuden ja mediatodellisuuden välisen eron ymmärtäminen on paljon vaikeampaa. (Suoninen 2004: 171.) Se on helpointa piirrosohjelmien kohdalla ja vaikeampaa kuvaohjelman ollessa realistinen (Salokoski 2007: 77). Kolme–nelivuotiaat erottavat jo piirrosfilmit fiktioksi, koska ne eroavat niin paljon lapsen todellisuudesta jo esitystapansa vuoksi. Nukkeanimaatioiden erottaminen on jo paljon vaikeampaa, koska ne kuitenkin näyttävät tartuttavilta kolmiulotteisuutensa vuoksi ja ihmiset toimivat samanlaisten hahmojen kanssa

myös tosielämässä (Suoninen 2004: 171–172). Pienen lapsen logiikan mukaan Pikku Kakkosen Ransu on näytelty hahmo, jonka sisällä on hyvin pieni ihminen (Suoninen 2004: 197–198). Lapsen on myös vaikea erottaa oikea ja näytelty ihminen toisistaan, koska hahmot näyttävät oikealta, eivätkä ole ristiriidassa lapsen oman todellisuuden kanssa (Suoninen 2004: 173, 199). Perhesarjat ja tilannekomedia tuntuvat lapsesta todelta kaikkein pisimpään (Suoninen 2004: 174).

3.5 Media ja tunteet

Tunteet ovat osa elämää ja hyvinvointia. Valmius kokea perustunteita on ihmisellä vauvasta asti. (Nurmiranta ym. 2009: 53; Korhonen 2008: 39.) Tunteet ovat lapsen yksilöllisiä kokemuksia. Tunnetaidot, vuorovaikutustaidot ja sosiaaliset taidot on oltava lapsella ensin ennen kuin hän voi saada hyötyä mediasta. (Valkonen 2015 b.) Lapsen sosiaalinen kehitys on yhteydessä lapsen muuhun kehitykseen kuten tunne-elämän kehitykseen, ajattelutaitoihin ja persoonallisuuden kehitykseen sekä turvallisuuden tunteen vakiintumiseen (Kronqvist – Pulkkinen 2007: 116). Perusluottamus ja kiintymyssuhteet kehittyvät lapsuuden varhaisvuosina. Alle kolmevuotiasta lasta kiinnostavat teemat, jotka liittyvät tunne-elämän, kielen tai itsenäistymisen kehityksen vaiheisiin. Mediasta saadaan malleja tunteiden ilmaisuun, niiden nimeämiseen ja käsittelyyn Lapset jaksavat kuunnella lempisatuaan loputtomia kertoja uudelleen. Voimakasta vetoa herättävä satu tai filmi käsittelee todennäköisesti lapselle tärkeää kehitysvaiheeseen liittyvää asiaa. (Mustonen 2006: 16–18).

Media tarjoaa tunnekokemuksia, jotka syntyvät tarinasta sekä samaistumisesta tarinan henkilöihin ja näiden tapaan reagoida (Mustonen 2001: 102). Media välittää tietoa tunteista ja mediasisällöt antavat ilmiöille nimet. Media antaa mahdollisuuden oppia tunteiden ilmaisutapoja ja luo tilaisuuksia tunteiden tulkinnan harjoitteluun. (Korhonen 2008: 21; Mustonen 2001: 102.) Voittamisen, häviämisen ja turhautumisen tunteita lapsi pääsee harjoittelemaan pelaamisen avulla (Salokoski 2007: 76). Samaistumalla opitaan roolinottotaitoja, joka on tärkeä osa identiteettityötä. Kokemalla asioita eri henkilöiden kannalta opitaan myös ymmärtämään erilaisia näkökulmia. (Mustonen 2001: 124.) Median tarjoamat elämykset tukevat lasten tunne-elämän kehitystä ja sen lisäksi se toimii viihteenä. Median avulla lapsi opettelee perustunteita kuten iloa ja surua sekä empatiaa ja tunteiden hallintaa. Monen ohjelman vetovoima perustuu siihen, että sillä on merkitystä lapsen elämänvaiheeseen tai kehitystehtävään liittyen. Minän yksilöitymisvaiheessa ole-

vaan lapseen vetoaa esimerkiksi Bambi-elokuva, Bambin joutuessa eroon äidistä. Muumimamma puolestaan vetoaa lapsiin perusturvallisen äitihahmon avulla. (Salokoski 2007: 76.)

Media herättää tunteita kuvien, äänten ja kielen avulla ja vaikuttaa monien aistien kautta samanaikaisesti (Korhonen 2008: 21). Mediasisältöjen tavoitteena on usein tunne-elämysten tuottaminen ja tunteet motivoivat mediankäyttöä. Media käyttää erilaisia tehokeinoja kuten esimerkiksi äänitehosteita, musiikkia sekä valoja ja värejä tunne-elämysten tehostamiseen (Mustonen 2001: 96–98). Lapset hahmottavat äänimaailman avulla elokuvan tarinaa, juonta ja tapahtumia. Se myös tukee lapsen tunneilmapiirin tulkintaa ja ymmärrystä. (Hietala – Pentikäinen 2007: 63.)

Lapsen kasvaessa hänellä harjaantuu taito hallita tunnetiloja, joita televisiosisällöt nostavat. Omaa eläytymistä opitaan hallitsemaan ja katselu on pääosin viihdyttävää, vaikka televisiosisältö nostaa mieleen surua tai pelkoa. Katselun jälkeinen tunnetila kyetään palauttamaan turvallisuuden kokemukseen. (Valkonen 2012: 251–252.) Tärkeää on myös saada kokemuksia negatiivisista tunteista (Mustonen 2006: 18). Kaikelta pelolta ei voi lasta suojella (Valkonen 2015b). Lapsen pelästyminen kokemaansa kohtaan ei ole vaarallista, mikäli kokemus on kohtuullinen kehitystasoon nähden ja hän voi käsitellä kokemaansa asiaa aikuisen kanssa (Mustonen 2006: 18). Vuorovaikutus vanhemman kanssa on lapselle tärkeää. Lapsella tulee olla mahdollisuus tunnekokemusten jakamiseen. Lapsi kaipaa välitöntä palautetta aikuiselta esim. pelissä onnistumisesta tai pelottavasta kokemuksesta. (Valkonen 2015b.)

3.6 Pelonhallintakeinot ja pelkojen käsittely unissa

Lapsen hyvinvoinnin tärkeä osa on pelonhallinta, mikä auttaa lasta pelon käsittelyssä ja läpikäynnissä. Pelonhallintakeinot auttavat lieventämään ja poistamaan pelontunteen negatiivisia seurauksia. (Korhonen 2008: 7-9.) Korhosen (2008) tutkimuksen mukaan alle kouluikäisille tuottaa turvattomuutta lastenohjelmien sisällöt, joista he pelkäävät erityisesti mielikuvitusolentoja (Korhonen 2008: 219). 0–3-vuotiaille lapsille aiheuttavat pelkoa etenkin kovat äänet, pimeä sekä vieraat hahmot (Salokoski – Mustonen 2007: 25–26). Pienimmät lapset tekevät tulkintansa perustuen kuvien ulkoisiin ja selkeimpiin elementteihin. Se mikä näyttää pelottavalta pelottaa pienimpiä. (Salokoski 2007: 78.)
3–5-vuotiasta lasta pelottavat erityisesti muodonmuutokset, yksin jääminen, hylkääminen sekä pimeä, möröt, monsterit ja mielikuvituspeikot (Salokoski – Mustonen 2007: 26–

27). Osana mediakasvatusta voidaan pitää pelonhallintakeinojen opettamista lapselle. Vanhempien apu lapsen pelon hallinnassa on merkittävän tärkeää. (Korhonen 2010: 25.) Korhonen (2008) mainitsee alle kouluikäiselle yhdeksi tärkeäksi pelonhallintakeinoksi sosiaalisen tuen. Lapsi turvautuu vanhempaansa ja vanhemmat osaavat yleensä tulkita lapsensa tunnetiloja. (Korhonen 2008: 128)

Korhonen (2008) on tutkimuksessaan jakanut lasten käyttämät pelonhallintakeinot neljään luokkaan, jotka ovat sosiaalinen tuki, aktiivinen välittäminen, kognitiiviset keinot ja puutteellinen pelonhallinta Lasten pelkoihin ja niiden hallintaan vaikuttavat lapsen iän ja kehityskauden lisäksi elämäntilanne ja ympäristö. (Korhonen 2008: 9–10.) Pelonhallinnan kognitiivisia keinoja lapsella ovat ne keinot, joissa pelkoa pyritään poistamaan ajatteluprosessin avulla. Esimerkiksi lapsi tietää ohjelman loppuvan onnellisesti tai hyvien voittavan. Lapsi pyrkii vakuuttamaan itselleen, että ohjelma ei ole totta, tai että hän ei pelkää sitä tai hän vakuuttaa sen loppuvan pian. Sosiaalinen tuki pelonhallinnassa tarkoittaa sitä, että lapsi hakee apua tai turvaa ihmiseltä tai eläimeltä tai hän saa apua. Lapsi esimerkiksi menee vanhemman luokse tai pyytää vanhempaa luokseen. Tärkeän ihmisen läheisyys, kuten sylissä istuminen ja puhuminen toisen ihmisen kanssa ovat sosiaalisia tukia lapselle. (Korhonen 2008: 265.)

Aktiivinen välittäminen on pelonhallintakeino, jossa lapsi lähtee ohjelman aiheuttamaa pelkoa pakoon. Lapsi käyttää keinonaan television sulkemista, kanavan vaihtamista, äänen poistamista tai kokonaan poistumalla huoneesta. Lapsi siirtää katseensa eri suuntaan, sulkee silmänsä tai esimerkiksi piiloutuu sohvan taakse tai peiton alle. Lapsi vaihtaa muuhun tekemiseen tai menee nukkumaan. Puutteellisessa pelonhallinnassa lapsella ei ole pelonhallintakeinoja tai hän ei tiedä tai muista kuinka toimia. Lapsi jatkaa pelosta huolimatta ohjelman katselua. Lapsi voi itkeä eikä tee mitään. (Korhonen 2008: 265–266.)

Lapsen yleisimmin käytössä oleva pelonhallintakeino painajaisunia nähdessään on vanhempien viereen meneminen (Korhonen 2008: 158). Lapsille erityisen tärkeät televisiohahmot tai tapahtumat saattavat siirtyä hänen unimaailmaan, jos ne kertautuvat lapsen kokemuksissa. Unet heijastavat arjen kokemuksista tehtyjä tulkintoja. (Valkonen 2012: 272.) Herätessään tai muistellessaan unta lapsella saattaa sekoittua painajainen ja televisiosta nähty tarina, joiden eroa hänen on vaikea hahmottaa (Valkonen 2012: 257).

Lapsena kohdattavat kehityshaasteet, erityisesti turvattomuuden kokemukset kuvastuvat lasten painajaisissa (Valkonen 2012: 273.). Lasten pelkojen käsittely voi jatkua painajaisunissa (Korhonen 2008: 219). Aina painajaisten taustalla ei ole pelottavana koettu televisiosisältö (Valkonen 2012: 267). Painajaiset liittyvät mediakulttuurin eri muotojen kautta laajemmin lapsen kokemusmaailmaan. Eri medioiden välityksellä kertautuvat asiat tehostavat lapsen televisiosta nähdyn merkitystä, esimerkiksi televisio-ohjelmasta tuttujen leluhahmojen tai lehtien kautta. (Valkonen 2012: 259.)

4 Vanhempi mediakasvattajana

Lapsen mediakasvattajina vanhemmilla on tärkeä ja keskeinen rooli. Median käytössä lapsi tarvitsee opastusta, tukea, kuuntelua ja läsnäoloa (Niinistö ym. 2006: 25). Merkittävää on vanhemman turvallisuutta luova läsnäolo ja lapsen tarpeisiin vastaaminen (Hämäläinen – Nivala 2008: 212). Vanhemman tulisi ymmärtää lapsen tunteita ja ajatuksia, joita media herättää. Näin vanhempi voi päästä lähemmäksi lapsen kokemusmaailmaa. (Valkonen 2015c: 13.) Vanhempien tulisi olla myös tietoisia mediasisältöjen mahdollisuudesta aiheuttaa lapsille pelkoa ja negatiivisia seurauksia (Korhonen 2010: 24). Lapset tarvitsevat aikuista varmistamaan mediasisältöjen turvallisuuden ikätasolleen soveltuvaksi sekä ymmärtämään mediasisältöjä ja tuomaan esille kriittisyyden (Salokoski 2007: 77).

Lapsen myönteisen mediasuhteen tukemiseksi on tärkeää että vanhempi tiedostaa perheen mediankäyttötavat sekä tekijöitä, jotka vaikuttavat lapsen mediasuhteen rakentumiseen (Valkonen 2015c: 7). Vanhempi voi vaikuttaa lapsen myönteisen mediasuhteen rakentumiseen omalla läsnäololla, osoittamalla lapselle kiinnostusta ja kiinnittämällä huomiota omiin ajatuksiin sekä käyttäytymiseen (Valkonen 2015c: 13). Alla oleva taulukko kuvaa lapsen mediasuhteen kannalta olennaisesti huomioitavia suoja- ja riskitekijöitä (Salokoski – Mustonen 2007:30). Taulukosta ilmenee vanhemman roolin tärkeä merkitys lapsen mediasuhteen kehittymisen kannalta suoraan turvallisten ihmissuhteiden, vanhempien ohjauksen ja valvonnan sekä läheisten ihmisten omien mallien kautta. Vanhemmilla on silti suuri merkitys myös lapsen mediataitojen, kriittisyyden ja sosiaalisten taitojen kehittymisessä sekä median kehitystä tukevien sisältöjen löytämisessä ja monipuolisten käyttötapojen omaksumisessa.

Taulukko 1. Lapsen mediasuhteen muodostumisen suoja- ja riskitekijöitä (Salokoski - Mustonen 2007:30).

Suojatekijöitä	Riskitekijöitä
Mediataidot, kriittisyys	Hyväuskoisuus
Turvalliset ihmissuhteet	Ihmissuhteiden turvattomuus ja vähäisyys
Sosiaaliset taidot	Heikot sosiaaliset taidot
Myönteiset, eettiset, kehitystä tukevat sisällöt	Median sisällöt, jotka kehitystasolle sopimattomia (mahdoton ymmärtää, liian voimakkaita tunteita)
Median monipuolinen käyttö	Todellisuutta pakeneva motivaatio, vahva mielialaa kohottava vaikutus
Vanhempien ohjaus ja valvonta	Vanhempien välinpitämättömyys
Läheisten ihmisten omat mallit	Läheisten ihmisten omat mallit

Tämän päivän lapset ovat varsin taitavia median käyttäjiä. Lapsilla on hämmästyttävä kyky oppia uutta, omaksua tietoa sekä myös muistaa median sisältöjä. (Salokoski 2007: 77.) Kehitys eri osa-alueilla, kuten tunteiden hallinnassa ja sosiaalisissa taidoissa saattaa kuitenkin olla paljon hitaampaa kuin tiedollisissa taidoissa, kuten laskemisessa, lukemisessa ja laitteiden käyttötaidossa. Lapsen kehitykseen vaikuttavat suuresti kasvuympäristö, aikuisten ja toisten lasten sosiaalinen tuki, lapsen persoonallisuus, kiinnostukset sekä yksilölliset kypsymisen erot. (Salokoski – Mustonen 2007: 18.) Hyvät sosiaaliset taidot toimivat suojana myöhempiä ongelmia ja mediariippuvuksia kohtaan (Salokoski – Mustonen 2007:26). Lapsen tunne-elämän ja persoonallisuuden kehitykselle on olennaista vanhemman ja lapsen välinen kiintymyssuhde. Lapsen perusturvallisuuden tunne ja perusluottamus rakentuu suhteessa vanhempiin. (Hämäläinen – Nivala 2008: 212.) Turvallisesti kiintynyt lapsi luottaa siihen, että hänen tarpeensa ja tunteensa tunnistetaan sekä niihin vastataan sopivalla tavalla (Kronqvist – Pulkkinen 2007: 99). Aikuisen väheksyvä suhtautuminen lapsen televisiopelkoon mitätöi lapsen kokemuksen ymmärryksen sijaan. Lapselle pelko on todellista ja he olettavat saavansa lohdutusta vanhemmilta tai aikuiselta. (Valkonen 2012: 280.) Aikuisesta neutraalilta tuntuva mediasisältö voi tuntua lapsesta pelottavalta. Esimerkiksi hauska pelle lasten ohjelmassa voi muuttua peloksi nukkumaan mennessä. (Salokoski 2007: 77.)

4.1 Median monipuolinen käyttö ja käytön riskitekijät

Median vaikutukset ovat yksilöllisiä, mutta niitä ei voi kuitenkaan vähätellä. Sama mediasisältö voi olla yhdelle riski ja toiselle mahdollisuus. (Salokoski – Mustonen 2007:16.) Ikätasoisella medialla tarkoitetaan lapselle soveltuvia sisältöjä, joita määrittävät kuvaohjelmien ikärajat (Valkonen 2015c: 8.) Ne tuottavat lapselle iloa, tarjoavat mahdollisuuksia oppia uutta, kannustavat itse tekemiseen, antavat malleja ongelmanratkaisuun ja välittävät myönteisiä käsityksiä sekä itsestä että muista (Valkonen 2015d). Mediankäytön paljous saattaa olla riskitekijä riippuvuusongelmien kehittymiselle (Salokoski – Mustonen 2007: 25; Salokoski 2007: 83). Silloin muille touhuille kuten ulkoilulle ei jää riittävästi aikaa. Median kulutuksessa riippuvuus ei ole vierasta edes pienillä lapsilla. Riippuvuus aiheuttaa häiriöitä arjesta suoriutumiseen ja sosiaalisiin suhteisiin. Se saattaa näkyä riitoina median käytöstä vanhempien kanssa ja se aiheuttaa itsehallinnan katoamista. Mediasankareiden parissa vietetty aika vaikuttaa myös aitojen vuorovaikutustilanteiden vähentymiseen. (Salokoski 2007: 83.)

4.2 Vanhempien vastuu lapsen mediankäytöstä

Aikuisella on mahdollisuus vaikuttaa pienen lapsen mediankäyttöön ja hän vastaa lapsen suojelusta median haitallisilta aineistolta. Aikuinen päättää ja valitsee kodissa olevat mediavälineet ja sen miten niitä käytetään. (Niinistö ym. 2006: 26.) Alle kouluikäisen taidot eivät ole riittävät arvioimaan mikä hänen hyvinvointinsa kannalta on tärkeää tai mikä saattaa vaarantaa hänen hyvinvointiaan. Pieni lapsi ei voi arvioida miten paljon ja minkälaisia ohjelmia hänen on turvallista katsoa. Aikuisen apu on tässä tärkeää. (Korhonen 2008: 219.) Lapselle on vanhemman läsnäolo merkittävää, vaikka hän osaisi käyttää mediaa itsenäisesti, hallitsisi tablettien ja älypuhelinten toimintoja ja osaisi painella ikoneita. Lapsi ei pysty valikoimaan itsenäisesti oppimista edistävää ja hyvää mieltä tuottavaa tekemistä, tulkitsemaan kriittisesti kohtaamiaan sisältöjä tai löytämään osallistumisen tapoja. Hän ei myöskään pysty itsenäisesti käsittelemään turvattomuutta tai ahdistusta aiheuttavia kokemuksia. Lapsen mielipiteitä voidaan kuitenkin kuulla ja huomioida kun laaditaan sääntöjä mediankäytölle. Sääntöjen sopimiseksi vanhemman tulee olla tietoinen lapsen mediankäyttötavoista ja hänen tavastaan tulkita mediaa. Mediankäytölle luodut rajoitukset ja säännöt on lapsen kuitenkin helpompi hyväksyä, jos lapsi on osallistunut niiden laadintaan itse ja säännöt ovat hänelle perusteltuja. (Valkonen 2015c:

9,11.) Median käytön valvomista ja rajojen asettamista hankaloittaa lapsen omassa huoneessa olevat televisiot ja pelikoneet. Lapsi tarvitsee aikaa rauhoittumiselle ennen nukahtamista. Nämä lisäävät mahdollisesti myös lasten unihäiriöitä. (Salokoski 2007: 83.)

4.3 Vanhemman oman mediankäytön merkitys

Olennaista lapsen mediasuhteen muotoutumiselle on perheen sääntöjen lisäksi vanhempien ja perheenjäsenten antama malli ja esimerkki (Valkonen 2015c: 7; Salokoski – Mustonen 2007: 8; Niinistö ym. 2006: 27). Kodin malli voi suojella lasta haittavaikutuksilta ja ohjata lasta median käytössä (Niinistö ym. 2006: 27). Vanhempien asenteet medialaitteita kohtaan ja vanhemman oma medialaitteiden käyttö ovat vahvassa yhteydessä lapsen medialaitteiden käyttöaikaan (Lauricella – Rideout – Wartella 2015:11). Vuorovaikutus lapsen ja vanhemman välillä on merkittävää lapsen kehityksen kannalta. Nykyisin kaikkialla läsnä olevat medialaitteet asettavat kuitenkin haasteita vuorovaikutukselle. (Mantere – Raudaskoski 2015: 206.) Sosiaalinen kehitys vaatii kasvokkain tapahtuvaa vuorovaikutusta, jota sähköisen median käyttö vähentää, kun kaikki saattavat olla uppoutuneita omien ruutujen ääreen. Silloin keskinäinen vuorovaikutus sekä toisten tarpeiden huomiointi jäävät vähäiseksi. (Nurmi ym. 2014: 131.)

Lasta luonnollisesti kiehtoo saatavilla olevat kodin medialaitteet. Lapsen mediasuhde alkaa rakentua jo ennen kuin hän alkaa itse käyttämään laitteita. Seuraamalla muiden perheenjäsenten toimintaa lapsi omaksuu mediankäyttötapoja (Valkonen 2015c: 7; Lauricella – Rideout – Wartella 2015:11.) Kännykän ollessa jatkuvasti vanhemman ulottuvilla, oppii lapsi suhtautumaan laitteiden käyttöön samoin (Valkonen 2015c: 7). Arkisessa yhdessäolossa koetaan yleensä parhaat ja mieleenpainuvimmat kokemukset. Lapsi kokee olonsa turvalliseksi ja itsensä tärkeäksi kun hän voi elämänsä tärkeät hetket kokea yhdessä tärkeiden ihmisten kanssa. (Korhonen 2008: 213.) Vanhempien vaikutus ja vastuu kodin mediaympäristöstä tulee muistaa huomioida kun halutaan puuttua lasten median käyttöön (Lauricella – Rideout – Wartella 2015:16).

5 *Voittaaks hyvikset aina?* -teemailtojen suunnittelu

Halusimme välittää vanhemmille lisää tietoa ajankohtaisesta aiheesta: millainen lapsi on mediankäyttäjänä sekä millaiset mediataidot hänellä on. Taustalla oli ajatus, että lisäämällä tietoa tästä, antaisimme merkityksen ja taustan neuvoille, joita lasten mediankäytöstä annetaan. Lisäksi tarkoituksenamme oli välittää tietoa siitä kuinka vanhemmat voivat tukea lastensa mediataitojen kehitystä. Pohdimme millä menetelmällä voisimme välittää vanhemmille tietoa tästä aiheesta. Mediakasvatukseen on jo olemassa paljon itsenäisesti löydettävää materiaalia (Suoninen 2014: 74). Tämän vuoksi halusimme käyttää jotakin toista tapaa ja päätimme kehittää vanhemmille suunnatun keskustelua sisältävän teemaillan. Teemaillan nimi *Voittaaks hyvikset aina?* nousee leikki-ikäisen lapsen ajattelumaailmasta, jossa on selkeä jako ”hyviksiin” ja ”pahiksiin”.

5.1 Teemaan perehtymistä

Aloitimme prosessin teoriatietoon perehtymällä sekä aihetta rajaamalla. Laadimme työskentelyn tueksi aikataulun, joka sisälsi eri työvaiheet ja siihen liittyviä huomioita sekä arviointia. Keväällä 2015 kävimme keskustelua sekä Vantaan että Nurmijärven varhaiskasvatusyksiköiden esimiesten kanssa teemailtojen järjestämisestä ja saimme tuen sekä suostumukset iltojen järjestämiselle. He pitivät aihetta ajankohtaisena ja mielenkiintoisena. Elokuussa 2015 haimme tutkimusluvat Vantaalle ja Nurmijärvelle.

Menetelmien ja suunnittelun tueksi halusimme keskustella jonkun alan asiantuntijan kanssa. Otimme yhteyttä Mannerheimin Lastensuojeluliittoon, joka järjestää vanhempainiltoja mediakasvatuksesta. Kesällä 2015 tapasimme Mannerheimin Lastensuojeluliiton mediakasvatuksen kehittäjän, erityissuunnittelija ja Päivittelystä päivittämiseen -mediakasvatushankkeen yhteyshenkilön Satu Valkosen. Hän antoi meille aiheesta lisätietoa sekä tukea vanhemmille suunnatun teemaillan järjestämiseksi. Satu Valkosen (2015 b) mukaan vanhempainillat ovat hyvä keino tukea vanhempia kotien mediakasvatuksessa (Valkonen 2015 b). Mannerheimin Lastensuojeluliitto järjestää Päivittelystä päivittämiseen -mediakasvatushankkeeseen liittyen alueellisia vanhempainiltoja mediakasvatuksesta esi- ja alkuopetusikäisten lasten vanhemmille (Valkonen 2015a). Valkosen (2015b) mukaan mediakasvatus olisi kuitenkin hyvä aloittaa aiemmin, joten hän näki tarpeellisena vanhempainiltojen järjestämisen myös varhaiskasvatusikäisten lasten vanhemmille.

5.2 Teemailtojen menetelmälliset ratkaisut

Vanhempainillat ovat kasvattajayhteisön koolle kutsumia tilaisuuksia, joissa kerrotaan ja keskustellaan ajankohtaisista tai lasten kehitykseen liittyvistä asioista (Karhuniemi 2013: 106–107). Vanhempainilta, jossa on jokin yhteinen teema, on yksi aihekeskeisen keskusteluryhmän muoto. Tiedon välittäminen ja asenteiden muokkaaminen ovat aihekeskeisen ryhmän tavoitteita. Ryhmässä käsitellään nykyhetken ja lähitulevaisuuden aiheita. (Vilén ym. 2013: 122–123.) Ajattelimme että vanhempainilta voisi olla toimiva tapa käsitellä mediakasvatusaihetta, sillä aihe on varhaiskasvatusikäisen lapsen kehityksessä tärkeä sekä ajankohtainen asia. Halusimme antaa vanhemmille mahdollisuuden myös vaihtaa kokemuksia toisten vanhempien kanssa ja näin mahdollistaa keskinäisen vertaistuen. Aihekeskeisen keskusteluryhmän tarkoituksena on antaa tukea ja jakaa aihetta yhdessä. (Vilén ym. 2013: 122–123.) Vanhempien keskustelutilaisuuksissa ja vanhempainilloissa olisi tarpeellista antaa vanhemmille myös tilaisuus oman mediasuhteensa tarkasteluun niin kuluttajana kuin kasvattajanakin (Salokoski - Mustonen 2007: 140). Vanhemmille merkittäviä asioita ryhmässä voivat olla esimerkiksi ryhmään kuuluminen ja muiden vanhempien tapaaminen. Vanhemmat voivat kokea tärkeänä tilaisuuden jakaa kokemuksia ja tuoda esille vanhemmuuteen liittyvää epävarmuutta tai onnistumisia. Kokemus siitä, että muilla on samankaltaisia kokemuksia voi helpottaa vanhemmuutta. Yhdessä voidaan oppia, jakaa vinkkejä sekä tietoa ja taitoja. (Vilén ym. 2013: 124.)

Päädyimme pohjaamaan teemailtojen opetusmenetelmät sosiokonstruktiiviseen oppimisnäkemykseen. Sosiokonstruktiivisessa oppimisessa oppija luo sisäisen merkityksen tiedolle, eikä vain pyri omaksumaan ulkopuolella olevaa tietoa. Myös sisäinen ja vuorovaikutuksellinen pohdinta eli reflektointi on tärkeää. (Kauppila 2007: 51.) Emme halunneet esiintyä vain tiedon tarjoajina, vaan toivoimme teemailtojen antavan uusia näkemyksiä ja ajatuksia vanhemmille sekä myös meille. Mielestämme meillä ei ollut sellaista asiantuntemusta aiheesta, että olisimme voineet toimia ainoastaan tiedon välittäjinä. Sosiokonstruktiivisessa oppimisessa opettaja huomioi opiskelijan näkökulmat, mielipiteet, ajattelutavat ja tuntemukset (Kauppila 2007: 124–126). Sekä opiskelijat että opettaja ovat tiedosta osallisia eikä opettajalla yksin ole tietämisen auktoriteettia. Opettajan näkemykset ovat myös kehittyviä, joten hän oppii samalla kuin opiskelijatkin. Opettaja rohkaisee opiskelijoita ilmaisemaan käsityksiään ja senhetkistä tietämystään. Opettaja tarjoaa myös erilaisia näkökulmia. (Kauppila 2007: 124–126.)

Teemailtojen rakenne perustui luennon ja keskustelun vuorotteluun. Tietopohjan laajentamiseen sopii hyvin luentoon perustuva opetusmenetelmä. (Mykrä – Hätönen 2008: 25). Luento voi sisältää sekä yhdensuuntaista luennointia että aktiivista pohdintaa (Mykrä – Hätönen 2008: 25). Vuorottelevat luentojaksot, opettajan kysymykset ja yhteinen keskustelu soveltuvat parhaiten silloin, kun on paljon uutta materiaalia ja sen tulkintaan ja ymmärrykseen sekä sovellukseen tarvitaan perusteellisempaa käsittelyä kuin mitä pelkkä luento mahdollistaa (Vuorinen 1993: 81, 83). Hyödyllisintä usein on, että uusi tieto jaetaan jaksotettuina 10–15 minuutin osiin ja jaksojen välillä on muita työtapoja (Vuorinen 1993: 113). Tämän takia luennointi olisi hyvä katkaista välillä osallistujien omaan aktiiviseen pohdintaan. (Mykrä – Hätönen 2008: 25.) Mielestämme käsittelemämme aihe oli sellainen, että tulkinta ja ymmärrys ei välttämättä ollut aivan helppoa, sillä uskoaksemme uutta asiaa tuli melko paljon. Tästä syystä käytimme keskusteluja katkaisemaan luennointia. Sosiokonstruktiivisen oppimiskäsityksen yksi keskeinen menetelmä on keskustelu (Kauppila 2007: 179). Keskustelun avulla opiskelija rakentaa käsitystään käsiteltävästä asiasta ja hahmottaa samalla asiaa monipuolisesti eri näkökulmista. (Kauppila 2007: 180.)

Porinaryhmä on yksi sosiokonstruktiivinen menetelmä, jota käytetään lyhyissä intensiivisissä keskustelutuokioissa. Porinaryhmä toimii hyvin aiheeseen virittäjänä uusien asioiden käsittelyssä. Sen avulla onnistuu motivointi aiheeseen sekä osanottajien aktivointi. (Kauppila 2007: 190.) Porinaryhmien avulla saadaan nopeasti käsitys isommankin osanottajajoukon käsityksistä ja näkemyksistä (Kauppila 2007: 190). Koska teemailtoihin ei ollut ennakkoilmoittautumista, emme tienneet miten paljon osallistujia olisi tulossa teemailtoihin, porinaryhmät vaikuttivat hyvältä valinnalta sillä ne toimivat sekä pienemmälle että suuremmalle määrällä ihmisiä. Porinaryhmä helpottaa muihin osallistujiin tutustumista ja sitä kautta lisää turvallisuutta sekä edistää oppimista (Mykrä – Hätönen 2008: 41). Teemailloissa tavoitteenamme oli luoda vanhemmille mahdollisuus jakaa ajatuksia ja kokemuksia yhdessä muiden vanhempien kanssa lasten mediankäytöstä. Vanhemmilla oli mahdollisuus kuulla toisten perheiden käytänteistä, saada uusia näkökulmia sekä tukea oman lapsensa mediakasvattajina.

5.3 Teemailtojen kehittäminen ja suunnittelu

Teemailtojen tarkempi suunnittelu tapahtui syksyn 2015 aikana samalla täydentäen aiheesta jo aiemmin kerättyä teoriatietoa. Keskustelimme syksyn aikana varhaiskasvatusyksiköiden esimiesten kanssa teemaillan tarkemmasta sisällöstä ja aikatauluista. Teemailtojen kokonaisuuden rajasimme neljään teemaan. Teemat perustuivat varhaiskasvatusikäisen lapsen kehitysvaiheisiin suhteessa mediataitoihin sekä mediankäytön suoja- ja riskitekijöihin (Taulukko 1). Käytimme teemailtojen suunnittelussa apuna myös esityksen tekemiseen ohjeistavaa kirjallisuutta (ks. esim. Stuart 2001). Laadimme suunnittelujen pohjalta teemaillan rakenteen ja sisällöt sekä teimme teemailtaan Powerpoint-diat (Liite 2). Teemaillan arvioinnin tueksi teimme palautekyselyn (Liite 3). Suunnittelimme, että palautekysely täytetään illan lopuksi ja halusimme tehdä kyselystä helposti vastattavan. Toivoimme saavamme mahdollisimman monta vastausta, jotta saisimme kattavan kuvan osallistujien mielipiteistä koskien illan sisältöä, rakennetta ja toteutusta.

Keskustelimme Vantaalla esimiehen kanssa teemailtojen tiedottamisesta ja pohdimme tiedottamisen merkitystä osallistujien tavoittamiseksi. Laadimme yksiköihin kutsut (Liite 1) teemailtaan. Kutsut oli suunnattu kaikille varhaiskasvatusyksiköiden perheille. Nämä olivat esillä ryhmien ilmoitustauluilla Vantaalla ja Nurmijärvellä sekä sähköisisesti jaettavissa ryhmien viikkotiedotteissa Vantaalla. Nurmijärvellä teemaillasta tiedotettiin paperisissa kuukausitiedotteissa, sekä avoimen päiväkodin nettisivuilla ja Facebookissa. Vantaalla teemailloista tiedotettiin myös suullisesti päiväkodin varsinaisessa vanhempainillassa alkusyksyllä 2015. Kutsussa oli kerrottuna teemaillan ajankohta, paikka sekä kuvattu illan sisältöä lyhyesti.

6 *Voittaaks hyvikset aina?* -teemailtojen toteutus

Ensimmäinen teemailta pidettiin Vantaalla Lintukallion varhaiskasvatusyksikössä Kivimäen päiväkodissa 20.10.2015 ja toinen samansisältöinen teemailta oli Nurmijärvellä Klaukkalassa avoimen varhaiskasvatuksen kerhotilassa 4.11.2015. Järjestimme ennalta tilat porinaryhmille soveltuviksi, joka mahdollisti sopivan kokoiset keskusteluryhmät ja vanhemmat jo tullessaan istuivat ryhmiin. Teemailtaan oli varattu kaksi tuntia. Olimme valmistautuneet teemailtoihin Powerpoint -dioin, näiden esittämiseksi molemmissa yksiköissä mukanamme oli kannettavat tietokoneet sekä varalta muistitikulle tallennetut tiedot. Yksiköissä oli käytettävissä videotykit, joihin liitimme tietokoneen. Olimme ennalta pohtineet myös varasuunnitelmat, mikäli tekniikka jostain syystä ei olisi toiminut.

Vantaan teemailtaan osallistui 14 vanhempaa, joista oli 6 isää ja 8 äitiä. Kolmesta perheestä osallistuivat teemailtaan molemmat vanhemmat. Lisäksi Vantaalla Lintukallion varhaiskasvatusyksikön teemailtaan osallistuivat yksikön esimies sekä kaksi henkilökuntaan kuuluvaa työntekijää. Molemmissa teemailloissa myös esimiehet ja Vantaalla työntekijät osallistuivat keskusteluihin. Nurmijärvellä pidettyyn teemailtaan osallistui yksi äiti ja yksikön esimies, joten liityimme itse mukaan porinaryhmään. Tässä illassa otimme keskusteluissa enemmän esiin omia kokemuksiamme ja se tuntui luontevalta pienen osallistujamäärän vuoksi. Teemailta noudatti kuitenkin samaa rakennetta ja suunnitelmaa kuin aiempi teemailta. Esittelimme teoriaosuudet keskustelujen välissä samoin kuin Vantaalla.

Tilaisuuden aluksi esittelimme itsemme, kerroimme teemaillan olevan osa opinnäytetyötämme. Kerroimme illan sisällöstä, teemoista ja rakenteesta. Kerroimme tilaisuuden koostuvan neljästä teemasta, joihin liittyy aluksi keskusteluosuus, jonka jälkeen esittelemme kustakin teemasta teoriaa ja jaamme tietoa siitä, kuinka käsiteltävän teeman kohdalla vanhempi voi tukea lasta mediankäyttäjänä. Teemaillan aiheina olivat mistä lapsi pitää mediassa, lapsen kyky erottaa taru ja todellisuus mediassa, lapsen tunteet ja media sekä lapselle kohtuullinen median käyttö. Kuulijoiden motivoimiseksi olisikin hyvä järjestää sisältö mielekkäiksi kokonaisuuksiksi ja esitellä ne luennon alussa (Mykrä – Hätönen 2008: 27).

Pyysimme vanhempia esittelemään itsensä toisilleen ensimmäisen teemakeskustelun aluksi sekä kertomaan halutessaan mistä ryhmästä tai kerhosta heidän lapsensa ovat.

Kun osallistujat ovat vieraita toisilleen, esittäytyminen lähimpien henkilöiden kanssa vapauttaa jännitystä (Mykrä – Hätönen 2008: 28). Porinaryhmissä sopiva määrä keskustelijoita on 3–6 (Kauppila 2007: 190; Mykrä – Hätönen 2008: 35). Ryhmä muodostetaan toisiaan lähellä istuvien henkilöiden kesken (Kauppila 2007: 190). Vantaalla muodostui kolme ryhmää, joissa oli 3–5 jäsentä kussakin. Keskustelua käytiin myös ryhmien välillä. Porinahetken päätteeksi jokaista ryhmää pyydettiin kertomaan kaksi keskusteluissa noussutta aihetta. Kun koulutusryhmä on pieni, jokaisen porinaryhmän ajatukset on hyvä käsitellä yhteisesti (Mykrä – Hätönen 2008: 43). Kukin ryhmä voi esitellä 1–2 asiaa, joista ryhmä keskusteli, jotta myös muille ryhmille jää asioita esiin nostettavaksi (Mykrä – Hätönen 2008: 43). Vanhemmilla oli myös mahdollisuus ottaa kantaa ja kommentoida käsiteltävää aihetta kaikissa teeman käsittelyn vaiheissa.

6.1 Mistä lapsi pitää mediassa

Ensimmäisenä teemana olivat lapsen kiinnostuksen kohteet mediassa, joka toimi alustuksena teemailloille. Tavoitteenamme oli lisätä vanhempien tietoa siitä, että lapsen mediasisältöjen valintojen taustalla on erilaisia syitä ja tarpeita. Tämän teeman tarkoituksena oli avata keskustelua vanhempien kesken, sillä uskoimme vanhempien kertovan mielellään oman lapsensa kiinnostuksen kohteista mediassa. Esitimme vanhemmille seuraavat kysymykset keskustelun pohjaksi: “Mistä oma lapsesi pitää mediassa? Mistä hän on kiinnostunut? Suosikit?“

Keskustelut olivat vilkkaita ja yhteiseen keskusteluun vanhemmat nostivat lapsen suosikkiohjelmat, suosikkihahmot ja jonkin verran lapsen käyttämiä medialaitteita. Perheen yhteisiksi suosikkiohjelmiksi nimettiin keskusteluissa luonto-ohjelmat. Alle kolmevuotiaat lapset ovat kiinnostuneita toisista lapsista, eläimistä ja fantasiahahmoista (Mustonen 2006: 17). 3–5-vuotiaita taas kiinnostavat kuvamedia, sadut ja pelit (Salokoski – Mustonen 2007: 26–27). Keskusteluissa nousi esille näitä samoja kiinnostuksen kohteita mediassa, sekä aiheita, joita käsittelimme seuraavaksi luento-osuudessamme. Kerroimme lasten mediavalinnoista sekä tärkeimmistä mediavälineistä. Lasten suosimasta sarjamaisuudesta vanhemmat toivat esille lasten suosikkiohjelmia. Tässä yhteydessä esittelimme lasten mediabarometrin tuloksia lasten suosikkiohjelmien ja suosikkisivustojen osalta, sekä kerroimme internetin käytön yleistymisestä.

Välitimme lisäksi tietoa lapsen mediankäyttötarpeista, joista vanhemmilta tuli keskusteluissa huomioita. Keskustelimme esimerkiksi lapsen pitämästä elokuvasta, joka ei kiinnostakaan lasta enää elokuvan katselun vuoksi, vaan siihen liittyvien lelujen tai vaatteissa olevien kuvien vuoksi. Elokuvan tai suosikkiohjelman teema toimii myös leikkien aiheena (Korhonen 2008: 26–27). Keskusteluissa pohdittiin myös miten leikkeihin mukaan pääsyyn vaikuttaa se, jos lapsi ei tunne ohjelmaa tai hahmoa, jota leikitään.

6.2 Lapsen kyky erottaa taru ja todellisuus mediassa

Toisena teemana käsittelimme sitä, miten lapsi erottaa tarun ja todellisuuden mediassa. Tavoitteenamme oli lisätä vanhempien tietoa siitä, miten varhaiskasvatusikäinen lapsi pystyy erottamaan todellisuuden ja tarun. Ymmärrys tästä auttaa vanhempaa arvioimaan millaiset mediasisällöt sopivat lapselle. Toden ja tarun erottaminen on Salokosken ja Mustosen (2007) mukaan mediakasvatuksen ensimmäinen tavoite (Salokoski – Mustonen 2007:29). Esitimme keskustelun pohjaksi kysymykset: “Millaisia kokemuksia tai ajatuksia sinulla on siitä, miten pieni lapsi erottaa todellisuuden ja tarun? esim. leikeissä ja arjessa?” Täsmensimme kysymystä suullisesti: “Millaisia kokemuksia vanhemmilla on? Näkyykö lapsen kyky erottaa taru ja todellisuus arjessa kuten esimerkiksi leikeissä?“ Kokemuksia kysyessämme vanhemmat kertoivat lasten katsovan paljolti piirrettyjä ohjelmia. Keskusteluissa nousi esiin myös se, että lapsi katsellessaan pelottavaa ohjelmaa varmistaa vanhemmalta onko sisältö totta ja voiko se tapahtua oikeasti. Seuraavaksi kerroimme teoriaa siitä miten varhaiskasvatusikäinen lapsi erottaa tarun ja todellisuuden. Olimme jakaneet lapsen kyvyn erottaa tarun ja todellisuuden pieniin lapsiin ja isompiin leikki-ikäisiin lapsiin. Välitimme tietoa myös piirrosohjelmien, nukkeanimaatioiden ja näyteltyjen ohjelmien eroista suhteessa lapsen kykyihin erottaa taru todellisuudesta. Kerroimme lapsen kielellisen kehityksen vaiheen vaikutuksesta tarun ja todellisuuden erottamiseen. Välitimme myös tietoa metatarinan tuntemuksesta ja tulkintakokonaisuuksien erottamisesta.

Teeman käsittelyn lopuksi esittelimme vanhemmille suunnattuja huomioita siitä, mitä vanhempi voi tehdä lapsen hyväksi. Käsittelimme ikärajoja ja näytimme Media-avaimen internet sivut (Media-avain n.d.). Nämä internet sivut auttavat kasvattajia valitsemaan sopivia elokuvasisältöjä esimerkiksi iän ja teeman perusteella. Elokuvat on arvioitu kasvatuksen näkökulmasta asiantuntijoiden toimesta (Media-avain n.d.). Keskustelimme vanhempien kanssa ikärajojen noudattamisen haasteellisuudesta silloin, kun perheessä

on eri-ikäisiä lapsia. Samoin keskusteluun nousi lasten yksilöllinen herkkyys ja kyvyt käsitellä mediaa. Keskustelimme siitä, etteivät ikärajat kerro ohjelman soveltuvuudesta kaikkea, vaan lapsen yksilöllisyys on ratkaisevaa. Välitimme vanhemmille tietoa myös siitä, että esimerkiksi uutisilla ei ole ikärajoja ja internetistä ladattavilla appseilla ei ole lainsäädännöllisiä ikärajoja (Kahdeksan kysymystä lapsen mediankäytöstä 2015. – Lapset & media. Kasvattajan opas. n.d.). Kerroimme, että tärkeää on vanhempien tuntemus lapsen käyttämiä mediasisältöjä kohtaan, vanhemman oma malli sekä huomion kiinnittäminen aikuisten ohjelmien katselemiseen lasten läsnä ollessa.

6.3 Lapsen tunteet ja media

Toinen keskeinen teema 0–5-vuotiaiden mediataitojen kehittymisessä on tunteiden hallinta ja pelot (Salokoski - Mustonen 2007: 25–26). Tavoitteenamme oli lisätä vanhempien tietoa siitä, millaiset mediasisällöt aiheuttavat pelkoja lapselle. Lisäksi tavoitteena oli tuoda esille se, että lapsi käyttää mediaa myös tunteiden hallinnan harjoitteluun sekä kehitystehtävien käsittelemiseen kuten itsenäistymiseen. Halusimme välittää vanhemmille tietoa myös siitä, millaista tukea lapsi tässä tarvitsee. Aloitimme tämän teeman käsittelyn esittämällä vanhemmille kysymykset: “Oletko havainnut Millaisia tunteita media herättää lapsessasi? Millaisia positiivisia/ negatiivisia tunteita? Miten ne näyttäytyvät?” Täydensimme vielä kysymystä suullisesti siten, että herättääkö media positiivisia vai negatiivisia tunteita ja miten ne näyttäytyvät arjessa. Tästä teemasta keskusteltuaan, vanhemmat eivät tuoneet esille pelon tunnetta. Keskusteluun nousi etenkin peleissä häviämisen kautta tapahtuva pettymyksen tunteen harjoittelu.

Esittelimme keskustelujen jälkeen kokoamiamme erilaisia median herättämiä tunteita lapsessa. Keskustelimme lapsia pelottavista televisiohahmoista kuten Muumien möröstä. Kerroimme lapsen erilaisten tunteiden kuuluvan elämään (Salokoski 2007: 76). Kerroimme kuinka lapsi voi samaistua tarinan kautta erilaisiin tunteisiin, kuten suruun, iloon tai lapsi hakee sopivaa jännitystä. Esimerkkinä kerroimme Muumimamman turvallisuuden ja Bambin eron äidistä (Salokoski 2007: 76.) Välitimme tietoa tyypillisimmistä lasten pelon kohteista mediassa. Tutkimuksissa on osoitettu lasten pelkäävän lastenohjelmien mielikuvitusolentoja (Korhonen 2008: 176; Salokoski 2007: 77).

Seuraavaksi kerroimme mediapelkojen syistä, lapsen todellisuuden hahmottamisen tasosta sekä eläytymisen ja etääntymisen eroista. Välitimme tietoa lapsen logiikan ja etii-

kan ymmärryksestä media- ja roolimaailmassa. Lisäksi esittelimme lapsen pelonhallintakeinoja sekä kerroimme lapsen käsittelevän pelkoja myös unissa. Keskusteluista nousi vanhemmilta pohdintaa siitä, miten olisi oikein toimia jos lapsi pelkää kovasti jotain ohjelmaa. Pohdimme yhdessä erilaisia vaihtoehtoja tämän kaltaiselle tilanteelle. Mietimme yhdessä erilaisia vaihtoehtoja ratkaisuksi, voisiko olla hyvä katkaista katselu kokonaan, näyttää lapselle hyvin päättyvä loppu vai jatkaa yhdessä lapsen kanssa katselua sanoittaen samalla juonta, joka päättyy hyvin. Päädyimme keskusteluissa siihen, että lapset ovat yksilöllisiä, joten ratkaisukin täytyy sovittaa lapsen herkkyyteen, ikään, kehitysvaiheeseen ja tilanteeseen sopivalla tavalla. Lopuksi esittelimme vanhemmille tietoa miten lasta voi tässä aiheessa tukea. Korostimme vanhemman läsnäolon merkitystä sekä lapsen kanssa keskustelua. Kerroimme myös mediankäyttöajan vaikutuksesta esimerkiksi uniin.

6.4 Lapsen kohtuullinen mediankäyttö

Lapselle kohtuullisen mediankäytön teema on vanhempien toivoma teema Mannerheimin Lastensuojeluliiton vanhempainilloissa (Valkonen 2015b). Mediankäytön paljous on myös yksi tärkeä riskitekijä lapsen mediasuhteen kehittymisessä (Salokoski – Mustonen 2007: 25). Tavoitteenamme oli saada vanhemmat kiinnittämään huomiota siihen, miten mediankäyttö painottuu arjen muiden toimintojen suhteen ja millaisia negatiivisia vaikutuksia mediankäytöllä voi olla lapseen. Halusimme myös välittää tietoa siitä, miten lapsen yksilöllisyys tulisi huomioida median käytössä sekä miten vanhemman oma mediankäyttö voi vaikuttaa lapseen. Aloitimme teeman kysymyksellä: “Millaista on median kohtuullinen käyttö lapselle? Onko lapsi tästä samaa mieltä kuin aikuinen?” Tätä teemaa olimme sivunneet jo aiemmissa keskusteluissa, mutta tämä teema vaikutti olevan vanhemmille mielenkiintoinen ja tärkeä. Keskustelut kävivät vilkkaina ja yhteiseen keskusteluun nostettiin perheiden kokemukset ja käytännöt lasten mediankäytön säännöistä ja rajoittamisesta. Vanhemmat toivat esiin näkemyksen siitä, että lapsi käyttäisi mediaa yleensä enemmän kuin vanhempi antaisi.

Lapselle tavallinen arki on tärkeää ja jokaista ”tyhjää” hetkeä ei saisi täyttää medialla (Valkonen 2015 b). Vanhempi voi auttaa lasta tunnistamaan merkkejä jolloin olisi hyvä lopettaa. Lasta voi yrittää opettaa itse säätelemään toimintaansa median parissa. Lapsi itsessään on paras mittari, jolloin hänen vointinsa ja käytöksensä paljastaa sopivan mediankäytön rajan. Jokainen lapsi on yksilö, joten kaikille pätevää ja sopivaa mediankäyttöaikaa on vaikea antaa. Tärkeintä on miettiä kuinka lapsen aika jakautuu eri toimintojen

välillä. (Valkonen 2015b.) Teemaillassa käsittelimme lasten kohtuullisen medianäytön merkitystä välittämällä tietoa ja yhdessä keskustellen.

Kerroimme vanhemmille sopivan ruutuajan jokaisella lapsella olevan yksilöllistä eikä kaikille soveltuvaa aikamäärettä voi antaa. Lapsi itsessään on paras mittari ruutuajalle. Toimme esiin sen, että on tärkeää huomioida lapsella tasapaino muun tekemisen kanssa ja kiinnittää huomiota lapsen käytökseen. Käytimme tämän havainnollistamiseen kuviota Media mukana lapsen arjessa, jossa havainnollistetaan kellotaulukuviolla miten lapsen toiminnot päivän aikana voisi jakautua. (Kahdeksan kysymystä lapsen mediankäytöstä 2015.) Välitimme tietoa vanhemmille lapsen liiallisen mediankäytön vaikutuksista, kerroimme fyysisistä oireista ja riskikäytön merkeistä. Toimme esiin lapsen mahdollisen vaikeuden irtautua mediasta ja sen, ettei pieni lapsi osaa itse säädellä sopivaa mediankäyttöaikaa tai valita itsenäisesti sisältöjä.

Lopuksi kävimme läpi vielä sitä, mitä vanhempi voi tehdä lapsen hyväksi. Kerroimme vanhemman oman mallin merkityksestä, kodin mediasääntöjen luomisesta ja ajankäytön jakautumisen tärkeydestä mediankäytön ja muun tekemisen välillä. Kerroimme kuinka ruutuaikaa tärkeämpää on kiinnittää huomiota mihin ja miten mediaa käytetään. Näytimme vielä videon Kohtaamisia (n.d.), joka havainnollistaa vanhemman oman mediankäytön vaikutusta lapseen. Viimeiseksi vanhemmilla oli mahdollisuus tutustua, ikärajoista kertoviin julisteisiin ja ottaa mukaan esitteitä. Esitteet olivat Mannerheimin Lastensuojeluliiton sekä Kavin (Kansallinen audiovisuaalinen instituutti) lasten mediankäyttöä koskevia esitteitä, joita olimme ennalta hankkineet teemailtaa varten.

7 Arviointi

Opinnäytetyössämme oli tavoitteena tukea varhaiskasvatusikäisten lasten vanhempia mediakasvatuksessa antamalla heille tietoa siitä, millainen lapsi on mediankäyttäjänä ja millaiset hänen mediataitonsa ovat. Lisäksi tavoitteena oli antaa tietoa siitä kuinka vanhemmat voivat tukea lastensa mediataitoja. Perehdyimme luotettavista lähteistä peräisin olevaan teoriatietoon kuten väitöskirjoihin ja tutkimuksiin, joiden pohjalta suunnittelimme ja toteutimme teemaillan varhaiskasvatusikäisten lasten vanhemmille aiheesta lapsi mediankäyttäjänä. Teemat ja niiden sisällöt nousivat lapsen kehityksestä suhteessa mediataitoihin sekä mediankäytön suoja- ja riskitekijöistä. Jokaisella teemalla oli oma tavoitteensa. Teemoja olivat lapsen mielenkiinnon kohteet mediassa, tarun ja toden erottaminen, tunteiden käsittely ja hallinta, sekä lapselle kohtuullinen mediankäyttö. Menetelmäksi valitsimme vanhemmille järjestettävän teemaillan. Teemailtojen osalta arvioimme menetelmällisiä ratkaisuja, teemasisältöjä sekä omaa toimintaamme. Halusimme lisäksi tarjota teemailloissa mahdollisuuden jakaa kokemuksia aiheesta muiden vanhempien kanssa. Arvioinnin tueksi laadimme teemaillasta palautekyselylomakkeen vanhemmille, johon osallistuminen oli vapaaehtoista ja se palautettiin tilaisuuden päätteeksi nimettöminä. Palautekyselyn palautti Vantaalla 14 henkilöä ja Nurmijärvellä yksi.

Arvioimme onnistumistamme teemojen valinnassa sekä tiedon välityksessä palautekyselyn avulla, havainnoimalla teemailloissa sekä keskustelemalla toistemme, esimiestemme ja Nurmijärven varhaiskasvatuksen tvt-koordinaattorin kanssa. Kysyimme vanhemmilta palautekyselyssä jokaiseen aihealueeseen perustuen välitimmekö heille tietoa kustakin teemakokonaisuudesta tietoa vähän, jonkin verran, melko paljon vai paljon. Palautekyselyn lopussa oli mahdollisuus antaa avointa palautetta teemaillasta. Palautekyselyn perusteella vanhemmat kokivat saaneensa pääasiassa paljon tietoa teemoista sekä lapsen mediataitojen tukemisesta. Vastaajien arviot siitä kuinka paljon he olivat saaneet tietoa, vaihtelivat etenkin eri teemojen kohdalla. Vastaajista erottui myös muutama, jotka kokivat saaneensa tietoa vain jonkin verran joka teemasta. Palautekyselyn perusteella yksikään vastaajista ei kokenut saaneensa mistään teemasta tietoa vähän.

7.1 Teemailtojen arviointi

Kaksi samansisältöistä vanhempainiltaa antoi meille tietoa menetelmän hyödynnettävyydestä erilaisissa yksiköissä. Vantaalla teemailtaan osallistui 14 vanhempaa sekä yksikön

esimies ja kaksi työntekijää. Nurmijärvellä osallistujina oli yksi vanhempi sekä yksikön esimies. Illoista tiedotimme suunnitelman mukaisesti ja aktiivisesti eri kanavia käyttäen sekä samantyyppisesti molemmissa yksiköissä. Osallistujamäärien perusteella arvioimme että teemailtojen toteutus ilta-aikaan palveli paremmin varhaiskasvatuksen vanhempia kuin avoimen varhaiskasvatuksen vanhempia. Nurmijärvellä mediakasvatus ei ole vielä niin vahvasti osana varhaiskasvatusta kuin Vantaalla, jossa aihe on ollut enemmän esillä. Pohdimme, että tämä saattoi olla yhtenä syynä vähäisemmälle mielenkiinnolle Nurmijärvellä järjestettyä teemailtaa kohtaan. Pohdimme yhdessä, millä tavalla teemaillan sisällöistä olisi voinut kertoa avoimen varhaiskasvatuksen asiakasperheille niin että se olisi tavoittanut useampia vanhempia. Avoimen varhaiskasvatuksen asiakkaat liikkuvat päiväaikaan palveluiden parissa, joten ajattelimme olisiko toteutus päiväaikaan ollut parempi vaihtoehto. Tosin silloin lapset ovat yleensä vanhemman mukana ja järjestämämme kaltainen tilaisuus ei voisi siksi tulla kyseeseen. Pohdimme että ehkä jonkinlaiset posterit voisivat toimia avoimessa päiväkodissa, jolloin kävijät voisivat tutustua niihin itsenäisesti oman aikataulunsa mukaan.

Teemailtoihin ei ollut ennakkoilmoittautumista, sillä ajattelimme sitoutumisen karsivan mahdollisia osallistujia. Mietimme myös aiheen liittämistä osaksi yleistä vanhempainiltaa, jolloin paikalle saapuisi myös niitä, joita aihe ei erityisesti kiinnosta. Yleisessä vanhempainillassa voisi hyvin käsitellä jotakin osaa teemaillan aiheista. Mielestämme aihekokonaisuudet olivat laajoja. Saimme tästä palautetta toiselta esimieheltä teemaillan jälkeen. Esimiehet sekä Nurmijärven tvt-koordinaattori pitivät teemailtojen sisältöjä hyvinä ja mielenkiintoisina. Koska teemailtojen sisältö oli laaja, olisimme voineet valita esimerkiksi vain jonkun teeman tai tehdä vaikkapa teemailtojen sarjan. Silloin vanhemmat olisivat voineet valita itseään eniten kiinnostavan teeman.

Toteutimme molemmat teemaillat ennalta suunnittelemiemme sisältöjen mukaisesti ja molemmissa teemailloissa oli lähes sama sisältö. Painotukset vaihtelivat kuitenkin hieman osanottajien kiinnostusten mukaan. Se että pystyimme muokkaamaan teemailtoja, osoitti mielestämme ammatillisuuttamme teemailtojen vetäjinä. Olimme suunnitelleet teemaillan aikataulun sisällölle sopivaksi ja pysyimme molemmissa teemailloissa aikataulussa. Iltojen suunniteltu kesto, kaksi tuntia osoittautui sopivaksi, koska osallistujien mielenkiinto vaikutti pysyvän hyvänä teemailtojen ajan ja ehdimme käsitellä suunnitellut teemat. Esimiesten palaute tuki myös havaintoamme iltojen keston sopivuudesta.

Tavoitteenamme oli tehdä esityksessä Powerpoint-diat sellaisiksi, että ne tukisivat suullista esitystä. Saimme palautetta diojen sisällöstä sekä selkeydestä esimiehiltä, sekä palautekyselyillä. Esimiesten ja palautekyselyjen palautteen perusteella diat olivat selkeitä ja niiden sisältö tuki suullista esitystä sekä keskusteluja. Oman arviomme mukaan tilat olivat toimivat tämän kokoiselle tilaisuudelle. Pystyimme järjestämään myös tilat porinaryhmille sopiviksi molemmissa yksiköissä. Molempiin teemailtoihin osallistuivat myös yksiköiden esimiehet sekä Vantaalla työntekijöitä. Keskustelimme etukäteen, miten teemailtojen keskustelujen avoimuuteen vaikuttaa se, että mukana on myös varhaiskasvatuksen työntekijöitä. Päädyimme kuitenkin siihen, että aiheesta kiinnostuneet työntekijät voisivat osallistua tilaisuuksiin. Esimiesten roolina oli myös havainnoida meidän toimintaamme teemailloissa.

Teemaillan kaikki teemat käsittelimme samalla rakenteella. Aluksi esitimme kysymyksen vanhemmille keskustelun pohjaksi, jonka jälkeen välitimme tietoa teemasta. Näin annoimme vanhemmille mahdollisuuden tuoda esiin senhetkistä tietämystään sekä tarjosimme erilaisia näkökulmia aiheesta. Lopuksi olimme koonneet seikkoja, joihin vanhemman tulisi kiinnittää huomiota tukeakseen lapsen mediataitojen kehittymistä. Selkeä rakenne auttoi meitä pysymään aiheessa ja aikataulussa sekä oli varmaankin myös kuulijalle selkeämpi. Esittelimme rakenteen teemaillan aluksi, jolloin osallistujat pystyivät hahmottamaan kokonaisuuden ja seuraamaan illan kulkua. Pohdimme, että voisi kokeilla myös kääntää teemaillan sisällön käsittelyn myös toisinpäin, ensin luennointia ja sitten keskustelua sen pohjalta. Näin antaisimme ehkä lisäaineksia keskusteluun ja herättäisimme lisäkysymyksiä.

7.2 Teemojen käsittelyn arviointi

Mistä lapsi pitää mediassa -teeman oli tarkoitus toimia alustuksena sekä keskustelun herättäjänä. Tavoitteenamme oli lisätä vanhempien tietoa siitä, että lapsen mediasisältöjen valintojen taustalla on erilaisia syitä ja tarpeita. Vilkkaiden keskustelujen perusteella arvioimme, että teema toimi hyvin alustuksena. Palautekyselyn perusteella vanhemmat kokivat saaneensa tarpeellista tietoa siitä, millä perusteella lapsi valitsee median tai mediasisältöjä. Tässä kohdassa vanhempien vastaukset jakautuivat tasaisesti vaihtoehtojen jonkin verran, melko paljon ja paljon välille. Keskustelujen perusteella vanhemmilla oli jo jonkin verran tietoa lapsen mediavalintojen syistä. Vanhemmat toivat esille, että lasten leikit noudattavat jotakin suosikkiohjelman teemaa ja siksi lapsen on

tärkeää seurata tiettyä ohjelmaa tai saada tietty tuote jossa suosikkihahmo esiintyy. Monet vanhemmat tunnistivat lapsen käyttävän mediaa myös rutiinin vuoksi esimerkiksi lastenohjelmat ennen päiväkotiin lähtöä.

Lapsen kyky erottaa taru ja todellisuus mediassa -teeman tavoitteena oli lisätä vanhempien tietoa siitä, miten eri-ikäiset lapset pystyvät ymmärtämään todellisuuden ja tarun eron. Tämän teeman yhteydessä käsitellyt asiat kuten symbolifunktion, pysyvyyden ja säilyvyyden käsitteiden ymmärrys, toivat mielestämme kattavan kuvan varhaiskasvatusikäisen lapsen kyvyistä erottaa todellisuus ja taru. Osan asioista käsittelimme mielestämme melko teoreettisesti kuten assosiaatiokyvyt. Niiden ymmärrystä olisi voinut selkeyttää täsmentämällä niitä enemmän käytännön esimerkkien kautta. Joidenkin käsitteiden kohdalla tämä olisi tosin vaatinut meiltäkin syvempää perehtymistä. Lapsen kyvystä erottaa taru ja todellisuus vastaukset jakautuivat melko paljon ja paljon välille. Kaksi vastaajaa vastasi jonkin verran. Palautekyselyn vastausten perusteella arvioimme, että tästä aiheesta vanhemmat saivat paljon uutta tietoa. Yhdessä avoimessa vastauksessa olisi toivottu tästä aiheesta enemmän tietoa. Käsitellessämme mitä vanhempi voi tehdä lapsen hyväksi, saimme Media-avain -sivustojen (n.d.) esittelystä vanhemmilta suullisesti positiivista palautetta. Vanhemmat myös pohtivat teemaa monesta eri näkökulmasta, esimerkiksi miten lapsen yksilöllisyys vaikuttaa. Tämä osoitti mielestämme vanhempien kiinnostuneisuuden aiheesta.

Lapsen tunteet ja media -teeman kohdalla tavoitteenamme oli lisätä vanhempien tietoa siitä, millaiset mediasisällöt aiheuttavat pelkoja lapselle. Lisäksi tavoitteena oli tuoda esille että lapsi käyttää mediaa myös tunteiden hallinnan harjoitteluun sekä kehitystehtävien käsittelemiseen kuten itsenäistymiseen. Halusimme välittää vanhemmille tietoa myös siitä, millaista tukea lapsi tässä tarvitsee. Havaitsimme, että teeman kohdalla keskustelu ei lähtenyt heti vauhtiin. Pohdimme, että kysymyksen asettelu oli ehkä epäselvä tai vanhemmille saattoi tulla tunne siitä, että olimme jo käsitelleet aihetta edellisen teeman yhteydessä. Täsmensimme kysymystä suullisesti, jolloin keskustelu pääsi vauhtiin. Oletimme keskusteluissa nousevan esiin myös lasten pelot, mutta keskustelu kohdistuikin muihin tunteisiin kuten iloon, suruun, jännitykseen, pettymykseen hävitessä ja riemuun voittaessa. Olimme teoriatietoon perehtymällä luoneet jo itsellemme käsityksiä teemasta, jolloin näkökulmamme teemaan oli erilainen painottuen pelkoihin. Palautekyselyssä tämä teema erosi muista siten, että vanhemmista selvä enemmistö arvioi saaneensa paljon tietoa. Pohdimme oliko tämän aiheen teoria lähempänä perheiden arkea,

jolloin asiat oli helppo omaksua. Myös itsellemme tämä teoria oli helpommin ymmärrettävää. Tiedostimme myös sen, että vaikeat termit voivat vaikeuttaa aiheen sisäistämistä ja olimme selventäneet dioihin pelonhallintakeinojen kohdalla käsitteitä ymmärrettävämmiksi.

Lapsen kohtuullinen mediankäyttö -teeman kohdalla tavoitteenamme oli saada vanhemmat kiinnittämään huomiota siihen, miten mediankäyttö painottuu arjen muiden toimintojen suhteen ja millaisia negatiivisia vaikutuksia mediankäytöllä voi olla lapseen. Halusimme myös välittää tietoa siitä, miten lapsen yksilöllisyys tulisi huomioida median käytössä sekä miten vanhemman oma mediankäyttö voi vaikuttaa lapseen. Toivoimme voivamme kertoa teemasta siten, etteivät siinä painottuisi rajoittaminen ja valvonta. Onnistuimme mielestämme käsittelemään teemaa enemmän siitä näkökulmasta, kuinka media voisi olla yhtenä osana lapsen arkea tasapainossa muun tekemisen kanssa. Mielestämme näyttämämme kuvio Media mukana lapsen arjessa (Kahdeksan kysymystä lapsen mediankäytöstä 2015) tuki hyvin tätä näkökulmaa. Video Kohtaamisia (n.d.) toimi mielestämme hyvin herättämään ajatuksia ilman syyllistävää sävyä vanhemman mediankäytön vaikutuksesta lapseen. Meille jäi vaikutelma, että vanhemmat pitivät videosta.

Yhtenä tavoitteenamme oli tukea vanhempia lastensa mediakasvatuksessa. Jokaisen teeman yhteydessä käsittelimme vanhemman roolia ja tapoja toimia lapsen tukemiseksi. Vanhemmat toivat keskusteluissa esiin esimerkiksi median käytön rajoittamisen käytäntöjä. Palautekyselyn vastausten perusteella suurin osa vastaajista sai paljon tarpeellista tietoa siitä, miten vanhempi voi tukea lasta mediankäyttäjänä. Saimme palautekyselyssä avointa palautetta siitä, että oli mukava keskustella muiden vanhempien kanssa toisten perheiden käytännöistä lapsen mediankäytön suhteen. Tämä näkyi myös keskustelun vilkkaudessa. Vanhempien tuntui olevan helppo keskustella tästä aiheesta.

7.3 Oman toiminnan ja menetelmällisten ratkaisujen arviointi

Omana tavoitteenamme oli kehittyä vanhemmille suunnatun tilaisuuden järjestäjinä ja näin vahvistaa kykyämme toimia yhteistyössä perheiden kanssa. Lastentarhanopettajan työhön kuuluu keskeisesti yhteistyö vanhempien kanssa ja mielestämme teemailtojen järjestäminen kehitti näitä taitoja. Teemailloissa oma roolimme oli toimia porinaryhmien keskustelujen avaajina sekä niiden havainnoijina. Teemaillan keskustelut perustuivat kä-

siteltävään teemaan liittyvään kysymykseen. Tehtävänämme oli myös pitää huolta sopivasta keskusteluryhmien koosta, keskusteluajan pituudesta sekä siitä, että keskustelut eivät jumiudu esimerkiksi vain yhteen asiaan tai ohjata keskustelua, jos ryhmässä ei synny lainkaan keskustelua. Aihekeskeisen ryhmän ohjaajan rooli on aktiivinen ja hän huolehtii puheenvuorojen jakautumisesta (Vilén ym. 2013: 122–123). Ohjaaja on etukäteen valmistautunut pohtimalla mahdollisia kysymyksiä, vastauksia sekä ratkaisumalleja (Vilén ym. 2013: 122–123). Keskustelujen päätteeksi kokosimme keskustelut yhteen käymällä läpi kunkin keskusteluryhmän esille tuomat seikat. Oma roolimme oli ammatillinen. Vastasimme teemaillan tiedonvälityksestä, käytännön järjestelyistä ja niiden toimivuudesta sekä aikatauluista. Mielestämme onnistuimme illan ohjaajan roolissa hyvin. Saimme palautekyselyssä sekä esimiehiltämme positiivista palautetta teemaillan kokonaisuuden selkeydestä, esitystavan selkeydestä, hyvistä ajankohtaisista teemoista, sopivasta pituudesta ja hyvästä tunnelmasta.

Valitsimme teemaillan pitämisen esimerkiksi oppaan laatimisen sijaan, sillä oman näkemyksemme mukaan oppaat eivät ehkä tavoita vanhempia. Tätä käsitystä tuki myös huomiomme, että teemailtaa varten hankkimamme jaettava materiaali ei juuri kiinnostanut vanhempia. Sosiokonstruktiivinen menetelmä, porinaryhmät toimi meidän näkemyksemme ja saadun palautteen perusteella hyvin tiedon välittämisen sekä erilaisten näkökulmien jakamisen menetelmänä. Kun asioista käy keskustelua ja jakaa ajatuksia, voi syntyä oivalluksia. Pohdimme jo ennen iltojen järjestämistä esimiestemme kanssa saavutetaanko teemailloilla ne vanhemmat, joilla olisi enemmän tarvetta tietää aiheesta. Teemailtojen jälkeen totesimme, että paikalle vaikutti saapuneen ne vanhemmat, jotka olivat jo muutenkin aiheesta kiinnostuneita.

Palautekyselystä ilmeni, että vanhemmat kokivat teemaillan olevan hyvä tapa käsitellä aihetta lapsi mediankäyttäjänä. Palautekyselyjen perusteella vanhemmat pitivät siitä, että teemailta sisälsi keskustelua, joka mahdollisti näkökulmien jakamisen muiden vanhempien kanssa lasten mediankäyttötavoista. Kokemusten jakamista keskustellen pidettiin tärkeänä ja mielenkiintoisena. Vertaiskeskustelua toivottiin yhdessä vastauksessa vielä enemmän ja erään palautteen mukaan teemailta innosti hakemaan lisää tietoa aiheesta.

Palautekyselyllä halusimme selvittää, kuinka keskusteluun perustuva teemailta lapsesta mediankäyttäjänä vanhemmille tarkoitettuna tiedottamisen ja opastuksen muotona toimi

käytännössä. Reflektoimme ensimmäisen teemaillan jälkeen toteutuksen sisältöä ja rakennetta oman kokemuksemme ja saadun palautteen perusteella, joten huomioimme sen Nurmijärvellä pidetyssä illassa. Pohdimme myös ensimmäisen illan jälkeen omaa toimintaamme ja sitä, että olisiko meidän pitänyt tuoda keskusteluissa enemmän esiin myös omia kokemuksiamme sekä työssä havaitsemiamme lasten ajatuksia. Toimme näitä ajatuksia hieman enemmän mukaan keskusteluun toisessa teemaillassa. Mielestämme illan sisältö oli toimiva ja vastasi tavoitettamme.

Keskustelimme Nurmijärven tvt-koordinaattorin kanssa marraskuussa järjestämistämme teemailloista vanhemmille. Tuolloin olimme jo pitäneet Vantaan teemaillan, mutta Nurmijärven teemailta oli vielä pitämättä. Esittelimme tvt-koordinaattorille esitykseen tulevat powerpoint-diat ja kerroimme tarkemmin tulevan illan sisällöstä. Hän piti dioja sekä teemailtojen sisältöjä hyvänä. Teemailtojen jälkeen yksiköiden esimiehet antoivat palautetta teemailloista. He pitivät illan sisältöä ja toteutusta hyvänä, ajankohtaisena ja mielenkiintoisena.

8 Lopuksi

Lasten mediankäyttö on tutkimustenkin mukaan aikaistunut ja yleistynyt (Suoninen 2014: 63). Perusopetuksen ja esiopetuksen uudet opetussuunnitelmat tulevat käyttöön syksyllä 2016, ja niissä mediakasvatus huomioidaan monilukutaidon oppimistavoitteiden kautta. Pienten lasten mediakasvatustarve on myös tunnustettu. Tämän vuoksi mielestämme on odotettavissa, että mediakasvatus tulee osaksi valtakunnallisia varhaiskasvatussuunnitelmia lähivuosina. Näemme, että myös tämän vuoksi mediakasvatus pitäisi ottaa osaksi tietoista kasvatusta jo ennen esiopetusikää. Varhaiskasvatusikäisen lapsen vanhempien suuren roolin vuoksi on tärkeää, että kehitetään myös kasvatusyhteistyön muotoja mediakasvatukseen varhaiskasvatuksessa. Kehittämämme teemailta toimii yhtenä menetelmänä tässä, siten se vastaa mielestämme hyvin lain ja ohjaavien asiakirjojen kuten varhaiskasvatussuunnitelmien vaatimuksiin vanhempien tukemisesta ja kasvattajien ja vanhempien välisestä yhteistyöstä. Tänä keväänä myös Mannerheimin Lastensuojeluliitto on alkanut järjestää vanhempainiltoja esi- ja alkuopetusikäisten lasten vanhempien lisäksi myös pienten lasten vanhemmille (Valkonen 2016). Tämä osoittaa osaltaan vanhempainiltojen toimivuuden aiheen käsittelyssä pienten lasten vanhempien kanssa.

Lasten mediankäyttö puhututtaa ammattikasvattajia varhaiskasvatuksessa ja kouluissa. Tieto- ja viestintätekniikan hyödyntäminen opetuksessa on tuonut tullessaan paljon hyvää, mutta jakaa myös mielipiteitä. Jokainen koti luo omat säännöt ja käytänteet lasten mediankäytölle. Olemme huomanneet työssämme sekä vapaa-aikana näitä kotien eroja, jotka aiheuttavat välillä ristiriitojakin perheiden kesken sekä perheiden ja kasvattajien välillä. Halusimme tarjota teemaillassa vanhemmille mahdollisuuden jakaa mielipiteitä ja kokemuksia aiheesta. Mielestämme vanhempien on tärkeää tulla tietoisemmiksi tästä tärkeästä lapsen kehitykseen vaikuttavasta aiheesta, johon kaikenlainen asian esiin tuominen ja keskustelu antavat aineksia. Mediakasvatusilta voisi soveltua muokattuna myös muihin lasten ja nuorten toimintaympäristöihin. Teemailta olisi myös mahdollista toteuttaa yhteistyössä esimerkiksi neuvolan kanssa ja näin kehittää perheitä koskevien palveluiden yhteistyötä. Teemailtojen sisältö voisi hieman muokattuna sopia myös kasvatusalan ammattilaisille. Tätä ajatusta tukivat myös teemailtojen toteutuspaikkoina toimivien varhaiskasvatusyksiköiden esimiehet sekä Nurmijärven tvt-koordinaattori. Tvt-koordinaattorin mukaan mediakasvatusaihe on vielä monelle vieras ja tietoa siitä olisi tarpeen lisätä. (Knape 2015.)

Vanhemmat ja kasvattajat ovat eläneet oman lapsuutensa täysin erilaisessa mediaympäristössä kuin nykylapset. Jotkut vanhemmat ja kasvattajat haluaisivatkin kasvattaa lapsia niin, että kieltävät uuden teknologian olemassaolon. Tämä on vastuutonta, sillä on tosiasia että media on tullut osaksi nykymaailmaa. Jotkut vanhemmat taas suhtautuvat välinpitämättömästi aiheeseen, eivätkä huomioi lapsen tai vanhemman oman mediankäytön vaikutuksia lapsen kehitykseen. Viime aikoina on uutisoitu esimerkiksi lasten puheen kehityksen viivästymisen lisääntymisestä, jonka on arveltu olevan seurausta vanhempien lisääntyneestä mediankäytöstä. Sen seurauksena aidot vuorovaikutustilanteet ovat vähentyneet, vaikka yhteiset hetket ja läsnäolo ovat edelleen lapsille äärimmäisen tärkeitä. Jatkuvasti kehittyvä ja muuttuva mediamaailma vaatii kasvattajilta ja vanhemmilta omien tietojen jatkuvaa päivittämistä ja muutoksen hyväksymistä.

Ota kohteeksi medialapsuus
eväiksi into ja uteliaisuus
kiirettä tulee karttaa
kun retkelle starttaa.

Katso ja kuuntele lasta
saat tietoa arvokasta
olennaisen kuulet
vähemmän arvaat ja luulet.

Syliä ja aikaa jaa
yhdessä on antoisaa
lukea, surffata ja pelata
ihmetellä, oppia ja relata.

Taiteile, leiki, tutki ja liiku
mediakeinussa villisti kiiku
vauhtia anna
sylissä kanna.

Tilaisuuteen tartu
lapsen kanssa vartu
medialukutaitoiseksi
nykyaikaiseksi - digikansalaiseksi.

(Pentikäinen – Ruhala – Niinistö 2007:9).

Lähteet

Avoin varhaiskasvatus n.d. Nurmijärven kunta. Verkkodokumentti. <http://www.nurmijarvi.fi/perhe_ja_hyvinvointi/varhaiskasvatus/avoin_varhaiskasvatus>. Luettu 16.9.2015.

Grönholm, Pauliina (toim.) 2014. Lapset osallisena mediassa. Mediakasvatusseura. Pdf. Saatavilla osoitteessa <http://www.mediakasvatus.fi/files/lapset_osallisena_mediassa.pdf>. Luettu 20.9.2015.

Hautaviita, Janika 2012. Toimintatutkimus 6–9-vuotiaiden lasten mediavalmiuksista ja mediataidoista. Akateeminen väitöskirja. Kokkola: Jyväskylän yliopisto. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius. Saatavilla myös sähköisesti osoitteessa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/39884/978-951-39-4870-2.pdf?sequence=1>. Luettu 7.4.2015.

Helenius, Aili – Lummelahti, Leena 2013. Leikin käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hietala, Riikka – Pentikäinen, Leena 2007. Ääniä ja kuvia mediakulttuurissa. Teoksessa Pentikäinen, Leena – Ruhala, Anu – Niinistö, Hanna (toim.) Mediametkaa! Osa 2 Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka ry.56–65. Saatavilla myös sähköisesti osoitteessa: <http://mediametka.fi/wp-content/uploads/2014/05/Mediametkaa-Osa-2a.pdf>. Luettu 1.6.2015.

Hyvä medialukutaito 2013. Suuntaviivat 2013–2016. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2013:11. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto 2013. Verkkodokumentti. < http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2013/liitteet/OKM11.pdf?lang=en>. Luettu 13.9.2015.

Hämäläinen, Juha – Nivala, Elina 2008. Kasvatustiede. Pedagogisen ihmistyön tiede. Kuopio: UNIpress.

Kahdeksan kysymystä lapsen mediankäytöstä. n.d. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Opas. Pdf. Saatavilla myös sähköisesti osoitteessa: <http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/a19fc8486f33541d2f53fae217b8c959/1446574111/application/pdf/27197834/MLL%20_KahdenksanKysymystaLapsenMediakaytosta_LOW.pdf>. Luettu 28.9.2015.

Kallio, Aku 2015. Pelottavien TV-ohjelmien käsittely lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksessa. Teoksessa Lahikainen, Anja-Riitta – Mälkiä, Tiina – Repo, Katja (toim.): Media lapsiperheessä. Tampere: Vastapaino. 227–245.

Karhuniemi, Terhi 2013. Yhteistyön muodot ja viestinnän välineet. Teoksessa: Lämsä, Anna–Liisa (toim.): Verkosto vahvaksi. Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa. Jyväskylä: PS–kustannus. 105–131.

Karimäki, Reeli 2007. Media leikkiin innoittajana. Teoksessa Pentikäinen, Leena – Ruhala, Anu – Niinistö, Hanna (toim.) Mediametkaa! Osa 2 Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka ry. 40–47. Saatavilla myös sähköisesti osoitteessa: <http://mediametka.fi/wp-content/uploads/2014/05/Mediametkaa-Osa-2a.pdf>. Luettu 1.6.2015.

Kauppila, Reijo A. 2007. Ihmisen tapa oppia. Johdatus sosiokonstruktiiviseen oppimiskäsitykseen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Knape, Anne 2015. Tvt-koordinaattori. Nurmijärven kunta. Suullinen tiedonanto 3.11.2015.

Kohtaamisia n.d. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Video. Saatavilla sähköisesti osoitteessa:< http://www.mll.fi/kasvattajille/mediakasvatus/videot/>. Luettu 26.9.2015.

Korhonen, Piia 2008. Lasten TV-ohjelmiin liittyvät pelot, painajaisunet ja pelonhallinta. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Saatavilla myös sähköisesti osoitteessa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67871/978-951-44-7406-4.pdf?sequence=1>. Luettu 1.8.2015.

Korhonen, Piia 2010. Median asettamia haasteita pienten lasten hyvinvoinnille. Teoksessa Meriranta, Marjo (toim.): Mediakasvatuksen käsikirja. UNIpress. 9–35.

Kronqvist, Eeva-Liisa - Pulkkinen, Minna-Leena 2007. Kehityspsykologia. Matkalla muutokseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Lahikainen, Anja Riitta 2015. Media lapsiperheen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Teoksessa Lahikainen, Anja Riitta – Mälkiä, Tiina – Repo, Katja (toim.): Media lapsiperheessä. Tampere: Vastapaino. 15–39.

Lapset & media. Kasvattajan opas. n.d. Kansallinen audiovisuaalinen instituutti. Mediakasvatus- ja kuvaohjelmayksikkö. Opas. Saatavilla myös sähköisesti osoitteessa: <https://kavi.fi/sites/default/files/documents/lapset_ja_media.pdf>. Luettu 7.9.2015.

Lastensuojelulaki 417/2007. Annettu Helsingissä 1.1.2008.

Lauricella, Alexis R. – Rideout, Victoria J. – Wartella, Ellen 2015. Young children's screen time: The complex role of parent and child factors. Journal of Applied Developmental Psychology. 36. 11–17.

Lintukallion toimintayksikön varhaiskasvatussuunnitelma 2014. Opetuslautakunta 20.1.2014. Saatavilla myös sähköisesti osoitteessa: <http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/96587_Lintukallion_toimintayksikko_-_Vasu.pdf>. Luettu 1.9.2015.

Mantere, Eerik – Raudaskoski, Susanna 2015. Kun matkapuhelin vie vanhemman huomion. Teoksessa Lahikainen, Anja Riitta – Mälkiä, Tiina – Repo, Katja (toim.): Media lapsiperheessä. Tampere: Vastapaino. 205–226.

Media-avain n.d. Verkkodokumentti. <http://www.media-avain.fi/index.php?lang=fi>. Luettu 13.9.2015.

Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008. Stakes ja opetusministeriön mediamuffinssihanke.Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://www.thl.fi/documents/732587/741077/mediakasvatus_varhaiskasvatuksessa.pdf>. Luettu 5.4.2015.

Merilampi, Ritva-Sini 2014. Media kasvatuksen perusteet. Helsinki: BTJ Finland oy.

Mustonen, Anu 2001. Mediapsykologia. Helsinki: WSOY.

Mustonen, Anu 2006. Mediasta se pienikin ponnistaa. Teoksessa Niinistö, Hannu (toim.) – Rauhala, Anu (toim.) – Henriksson, Annika – Pentikäinen, Leena 2006. Mediametkaa!

Mediakasvattajan käsikirja kaikilla mausteilla. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu. 15–20. Saatavilla myös sähköisesti osoitteessa: <http://mediametka.fi/wp-content/uploads/2014/05/Mediametkaa-Osa-1.pdf>. Luettu 1.6.2015.

Mykrä, Tarja – Hätönen, Heljä (toim.) 2008. Opas opetusmenetelmistä. Helsinki: Educa-instituutti Oy.

Niinistö, Hannu (toim.) – Rauhala, Anu (toim.) – Henriksson, Annika – Pentikäinen, Leena 2006. Mediametkaa! Mediakasvattajan käsikirja kaikilla mausteilla. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu. Saatavilla myös sähköisesti ositteessa: <http://mediametka.fi/wp-content/uploads/2014/05/Mediametkaa-Osa-1.pdf>. Luettu 1.6.2015.

Nurmi, Jari-Erik – Ahonen, Timo – Lyytinen, Heikki – Lyytinen, Paula – Pulkkinen, Lea – Ruoppila, Isto 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. 5. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Nurmijärven varhaiskasvatuksen painopistealueet 2013. Nurmijärven kunta. Nurmijärvi.

Nurmijärven varhaiskasvatussuunnitelma 2010. Nurmijärvi. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <http://www.nurmijarvi.fi/filebank/3125-Nurmijarven_kunnan_varhaiskasvatussuunnitelma_2010.pdf.>. Luettu 18.8.2015.

Nurmiranta, Hanna – Leppämäki, Päivi – Horppu, Sari 2009. Kehityspsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. Helsinki: Kirjapaja.

Ojanen, Tuija – Ritmala, Marjo – Sivén, Tuula – Vihunen, Riitta – Vilén, Marika 2013. Lapsen aika. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Okkonen, Seija 2007. Faktaa ja fiktiota lasten kanssa – median tarinat draamakasvatuksessa. Teoksessa Pentikäinen, Leena – Ruhala, Anu – Niinistö, Hanna (toim.) Mediametkaa! Osa 2 – Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka ry. 66–74. Saatavilla myös sähköisesti osoitteessa: <http://mediametka.fi/wp-content/uploads/2014/05/Mediametkaa-Osa-2a.pdf>. Luettu 15.6.2015.

Pentikäinen, Leena (toim.) – Ruhala, Anu (toim.) – Niinistö, Hanna (toim.) 2007. Mediametkaa! Osa 2 – Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka ry. Saatavilla myös sähköisesti osoitteessa: <http://mediametka.fi/wp-content/uploads/2014/05/Mediametkaa-Osa-2a.pdf>. Luettu 30.3.2015.

Sajaniemi, Nina – Suhonen, Eira – Nislin, Mari – Mäkelä, Jukka E. 2015. Stressin säätely. Kehityksen, vuorovaikutuksen ja oppimisen ydin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Salokoski, Tarja – Mustonen, Anu 2007. Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin. Katsaus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen ja -säätelyn käytäntöihin. Mediakasvatusseuran julkaisuja 2007: 2. Helsinki: Mediakasvatusseura ry. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <http://www.mediakasvatus.fi/publications/ISBN978-952-99964-2-1.pdf>. Luettu 7.4.2015

Salokoski, Tarja 2007. Turvallista mediamatkaa!. Taitavaksi median tulkitsijaksi aikuisen tukemana. Teoksessa Pentikäinen, Leena – Rauhala, Anu – Niinistö, Hanna (toim.) 2007. Mediametkaa! Osa 2 – Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka Ry. 75–86. Saatavilla myös sähköisesti osoitteessa: <http://mediametka.fi/wp-content/uploads/2014/05/Mediametkaa-Osa-2a.pdf>. Luettu 10.6.2015.

Stuart, Cristina 2001. Viesti tehokkaasti esiinny vakuuttavasti. Helsinki: Wsoy.

Suoninen, Annika 2004. Mediakielitaidon jäljillä. Lapset ja nuoret valikoivina mediankäyttäjinä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Suoninen, Annikka 2014. Lasten mediabarometri 2013. 0–8-vuotiaiden mediankäyttö ja sen muutokset vuodesta 2010. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 75. Saatavilla myös sähköisesti osoitteessa <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/lastenmediabarometri2013.pdf>. Luettu 1.8.2015.

Valkonen, Satu 2012. Television merkitys lasten arjessa. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Saatavilla myös sähköisesti osoitteessa <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66927/978-951-44-8834-4.pdf?sequence=1>. Luettu 14.6.2015.

Valkonen, Satu 2015a. Päivittelystä päivittämiseen – Tukea digiajan kasvattajalle. Kansallinen audiovisuaalinen instituutti. Verkkodokumentti. Blogi. 15.1.2015. <https://kavi.fi/fi/blogi/mediakasvatus/paivittelysta-paivittamiseen-tukea-digiajan-kasvattajalle>. Luettu 26.7.2015

Valkonen, Satu 2015b. Mediakasvatuksen kehittäjä. erityissuunnittelija. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Suullinen tiedonanto 26.6.2015.

Valkonen, Satu 2015c. Neuvola lapsiperheen mediakasvatuksen tukena. Opas terveydenhoitajille. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Saatavilla myös sähköisesti ositteessa: <http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/d0b3b48c629bbc4f1e6bbd5f1a61b860/1456561630/application/pdf/28073870/MLL_Neuvola_lapsiperheen_mediakasvatuksen_tukena_opas%20www.pdf>. Luettu 14.2.2016.

Valkonen, Satu 2015d. Media meidän perheessä. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Saaatavilla myös sähköisesti osiotteessa: <http://www.mll.fi/@Bin/28073881/MLL+Media_meidan_perheessa_esite.pdf>. Luettu 20.2.2016.

Valkonen, Satu 2016. Vuorovaikutustaitojen vahvistaminen tärkeää mediakasvatustyössä. MLL-blogi 9.2.2016. Verkkodokumentti. <http://www.mll.fi/blogi/?x16855797=w28057911>. Luettu 20.2.2016.

Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2012. Opetuslautakunta. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/84881_www_Vantaan_varhaiskasvatussuunnitelma.pdf>. Luettu 1.8.2015.

Varhaiskasvatuslaki 36/1973. Annettu Helsingissä 1.4.1973.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 56. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>. Luettu 8.8.2015.

Vilén, Marika – Vihunen, Riitta – Vartiainen, Jari – Sivén, Tuula – Neuvonen, Sohvi – Kurvinen, Auli 2013. Lapsuus erityinen elämänvaihe. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Vuorinen, Ilpo 1993. Tuhat tapaa opettaa. Menetelmäopas opettajille, kouluttajille ja ryhmän ohjaajille. Tampere: Resurssi.

Kutsu teemailtaan

Voittaaks hyvikset aina?

Lapsi mediankäyttäjänä -teemailta Klaukkalan avoimen varhaiskasvatuksen lasten vanhemmille

Viirin kerhon kerhotilassa, osoite: Viirintie 3
Ke 4.11. klo 17.30-19.30

Illan teemoja:

- Miten voit vanhempana tukea lasta mediankäyttäjänä?
- Millainen on lapsen kyky erottaa taru todellisuudesta?
- Millaisia pelejä ja ohjelmia olisi hyvä valita lapselle?
- Mitä muissa perheissä ajatellaan lasten pelaamisesta ja ohjelmien katsomisesta?

Tule kuulemaan lisää ja keskustelemaan yhdessä muiden vanhempien kanssa. Tervetuloa!

Ilta on osa Metropolia AMK opinnäytetyötä. Lisätietoja:
Miia Kilpeläinen (miia.kilpelainen@metropolia.fi)
Hille Puttonen (hille.puttonen@metropolia.fi)

Teemailtojen diat

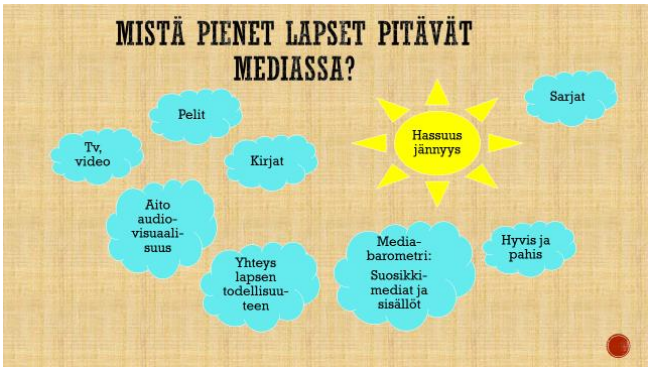

LAPSEN MEDIANKÄYTTÖTARPEET
Rutiini
Sosiaalista/ epäsosiaalista
Osana "yleissivistystä"
Statusarvo
Ajanviete
Parasosiaaliset suhteet

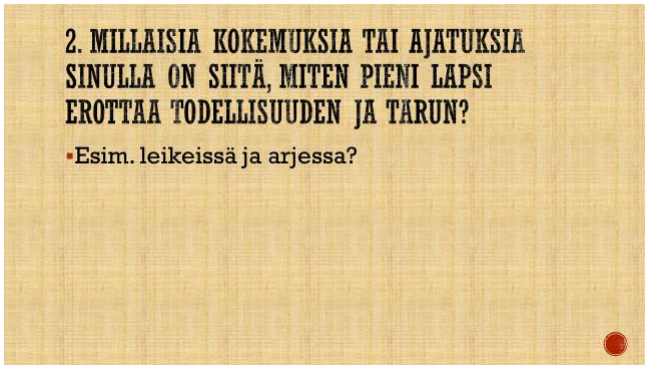
2. MILLAISIA KOKEMUKSIA TAI AJATUKSIA SINULLA ON SIITÄ, MITEN PIENI LAPSI EROTTAA TODELLISUUDEN JA TARUN?
▪Esim. leikeissä ja arjessa?

MITEN PIENI LAPSI EROTTAA TODELLISUUDEN JA TARUN?
Pienelle lapselle kuva = totta
Merkitystä, jos yhteys arkitodellisuuteen
Perusta: tietoisuus mielikuvituksen olemassaolosta

MITEN LEIKKI-IKÄINEN EROTTAA TODELLISUUDEN JA TARUN?
(Meta)tarinan tuntemus
Tulkinta-kokonaisuuksien erottaminen
Isommat tulkitsevat enemmän
Kielellisen kehityksen vaikutus
Piirrosohjelmat nukkeanimaatiot näytellyt ohjelmat

MEDIA-AVAIN NETTISIVUSTO

- http://www.media-avain.fi/index.php?lang=fi

3. OLETKO HAVAINNUT MILLAISIA TUNTEITA MEDIA HERÄTTÄÄ LAPSESSASI?

- Millaisia positiivisia/ negatiivisia tunteita?
- Miten ne näyttäytyvät?

PIENTEN LASTEN PELONKOHTEET MEDIASSA
Mielikuvitus-olennot
Lasten-ohjelmat
Pimeä
Yksin jääminen
Eksyminen

MISTÄ PIENTEN LASTEN MEDIAPELOT JOHTUVAT?
Media- ja reaalimaailman logiikan ja etiikan ymmärrys
Todellisuuden hahmottamisen taso
Eläytyminen vs. etääntyminen

PIENTEN LASTEN PELONHALLINTAKEINOT
Turvan tai avun hakeminen
Ajatteluprosessi
Pakeneminen
Puutteellinen
Käsittely myös unissa

MITÄ VANHEMPI VOI TEHDÄ LAPSEN HYVÄKSI?
Vanhempi saatavilla
Läsnäolo
Lapsen tukeminen mediavalinnoissa
Keskustelua ja lohdutusta
Median käyttöajankohdan valvominen
Aikuisten media-aineistoilta suojaaminen

4. MILLAISTA ON MEDIAN KOHTUULLINEN KÄYTTÖ LAPSELLE?

- Onko lapsi tästä samaa mieltä kuin aikuinen?

PIENEN LAPSEN LIIALLINEN MEDIANKÄYTTÖ

- Lapsen irtautuminen mediasta vaikeaa
- Liiallisen median-käytön haitallisia vaikutuksia
- Riskikäytön merkit

MEDIA MUKANA LAPSEN ARJESSA -KUVIO

http://pelitaito.fi/pelitpuheeksi/files/2015/06/Media-lapsen-arjessa.pdf

MITÄ VANHEMPI VOI TEHDÄ LAPSEN HYVÄKSI?

- Kodin mediasääntöjen luominen
- Apu mediankäytön seurausten tunnistamiseen
- Huomio vanhemman omaan median käyttöön

VIDEO: KOHTAAMISIA

- https://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=y_TVyLNya7w

LÄHTEET

- Hyvä mediakäyttäjä. Suuntaviivat 2013-2016. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2013:11. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Kulttuuri, käsityö- ja mediapolitiikan osasto 2013. Verkkodokumentti. < http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2013/liitteet/OKM11.pdf?langu=sv>. Luettu 13.9.2013.
- Kahdeksan kysymystä lapsen mediankäytöstä. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Pdf. Saatavilla myös verkosta osoitteessa: <http://mll.fi-ban.directo.fi/download/blobdownload/tiedosto/kahdeksan-kysymysta-lapsen-mediankaytosta_LOW.pdf?-
- Kuchonen, Pia 2008. Lasten TV-ohjelmiin liittyvät pelot, painajaiset ja pelonhallinta. Aineisemman Vähtoinna. Tampereen yliopisto. Saatavilla myös sähköisesti osoitteessa <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67871/978-951-44-7406-4.pdf?sequence=1>.
- Kuvaohjelmaki 710/2011, Annetti Helsingissä 17.6.2011.
- Lahikainen, Anja Riitta 2015. Media lapsiperheen suunnassa vuorovaikutuksessa. Teoksessa Lahikainen, Anja Riitta - Mäkelä, Tiina - Repo, Katja (toim.): Media lapsiperheessä. Tampere: Vastapaino. 15-39.
- Lauricella, Alexis R. - Rideout, Victoria J. – Wartella, Ellen 2015. Young children's screen time: The complex role of parent and child factors. Journal of Applied Developmental Psychology 38. 11–17.
- Kohtaamisia. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Video. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: < http://www.mll.fi/materiaalia-mediakasvatus/videot/>.
- Mantere, Serkk - Raudaskoski, Susanna 2015. Kun matkapuhelin vie vanhemman huomion. Teoksessa Lahikainen, Anja Riitta - Mäkelä, Tiina - Repo, Katja (toim.): Media lapsiperheessä. Tampere: Vastapaino. 205-226.
- Media alle 3-vuotiaan arjessa. Opas ja keskustelumateriaali vanhemmille. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Opas. Saatavilla myös verkosta osoitteessa <http://www.mll.fi/julkaisu/3758571:MLL+Mediakasvatus+keskustelupaa_8108.pdf>.
- Media mukana lapsen arjessa. Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry - Mannerheimin lastensuojeluliitto. Opas. Pdf. Saatavilla osoitteesta: <http://pelitaito.fi/pelitaitoesivu/files/30/5/06/Media-lapsen-arjessa.pdf>.
- Mattlangi, Riitta-Sisu 2014. Media kasvatuksen perusteet. Helsinki: BTJ Finland oy.
- Muistonen, Anu – Saikoski, Tarja 2007. Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin. Katsaus tutkimuksiin sekä kasvatuksellisin mediakasvatuksen ja -säätelyn käytäntöihin. Mediasuvatuseuran julkaisuja 2007:3. Helsinki: Mediasuvatuseura ry. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://www.mediasuvatus.fi/publikationer/2009/75-053-09054-3-1.pdf>. Luettu 7.4.2013.
- Muistonen, Anu 2001. Mediapsykologia. Helsinki: WSOY.
- Niinistö, Hannu (toim.) – Rauhala, Anu (toim.) – Heinrikson, Annika – Penttikinen, Leena 2006. Mediaseurat: Mediakasvatuksen käsikirja kaikille muusteille. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu.
- Nuorsi, Jari-Erik – Ahonen, Timo – Lyytinen, Heikki – Lyytinen, Paula – Puhkonen, Lea – Rongpilä, Iari 2014. Suomen psykologinen kentrya. 5. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Saikoski, Tarja - Muistonen, Anu 2007. Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin - katsaus tutkimuksiin sekä kasvatuksellisin mediakasvatuksen ja -säätelyn käytäntöihin. Mediasuvatuseuran julkaisuja 3.
- Saikoski, Tarja 2005. Tietokonepelit ja niiden pelaaminen. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Saikoski, Tarja 2007. Turvallista mediankäytön: Taitoskoi median tulkintojaksi aikuisen tukemana. Teoksessa Paniikkinen, Leena - Rauhala, Anu - Sinnatti, Hanna (toim.) 2007. Mediamerkkaa! Osa 2- Kasvatusja matkaopas lasten mediamaailmaan. Helsinki: Mediasuvatuskeskus Media Fy. 79-86.
- Suoninen, Annikka 2004. Mediakeitinkodon jäljilä. Lapset ja nuoret valkoisina mediankäytöstä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Suoninen, Annikka 2014. Lasten mediabarometri 2013. 0-8-vuotiaiden mediankäyttö ja sen muutokset vuosilta 2010. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 75. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/lastenmediabarometri2013.pdf>.
- Valkonen, Reto 2013. Television merkityksiasten kyissa. Aineisemman vähtoinja. Tampereen yliopisto. Saatavilla myös sähköisesti osoitteessa <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/68827/978-951-44-8934-4.pdf?sequence=1>.

Palautekysely vanhemmille

1= vähän 2= jonkin verran 3= melko paljon 4=paljon (ympyröi sopiva vaihtoehto)

1. Saitko tarpeellista tietoa millä perusteella lapsi valitsee median / mediasisältöjä?

   1 2 3 4

2. Saitko tarpeellista tietoa miten lapsi erottaa todellisuuden ja tarun sekä mitä merkitystä sillä on lapselle mediankäytön kannalta?

   1 2 3 4

3. Saitko tarpeellista tietoa median vaikutuksesta lapsen tunteiden kokemiseen?

   1 2 3 4

4. Saitko tarpeellista tietoa millaista on lapsen kohtuullinen mediankäyttö?

   1 2 3 4

5. Saitko tarpeellista tietoa miten vanhempi voi toimia tukeakseen lasta median käyttäjänä?

   1 2 3 4

6. Koitko keskustelua sisältävän teemaillan olevan hyvä tapa käsitellä näitä edellä mainittuja aiheita?

1. Mitä mieltä olet illan teemoista? Olivatko ne sinusta kiinnostavia? Käsiteltiinkö jotakin aihetta mielestäsi liikaa tai liian vähän? Olisitko kaivannut tietoa jostakin aiheesta jota ei käsitelty?

2. Mikä oli hyvää? Mitä parannettavaa? Sana vapaa.